

המציפה

עתו שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יצא לאור בכל ערב שבת

מחיר מודעות או הונרות לנפטרים
לפי גדל השטח
ברכת מז"מ 60 הל"ה בראש הגליון
שני כתרם.
גליון בודד 12 הדר.
המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא
רק שם מקומו החדש, כי גם שם
מקום בית הדאר הקודם.
קאנטא של פאסטשעק נומר 76.918
הארספה לכית המערכת ולארכיביסטריה:
"HAMICPE"
Kraków.
(בחיוץ לארץ להוסיף: Oesterreich.)

מחיר החתימה על "המצפה" עם
ההוספה הספרותית החדשית
רמת המצפה:
באוסטריא-אונגריא:
לשנה . . . . . 7 כתרם
לחצי שנה 3.50
רבע 1.75
באשכנז:
לשנה . . . . . 8 כתרם
ביתר הארצות:
לשנה 9 כתרם — 9.50 פראנק.
על "המצפה" בלי ההוספה הספרותית
אין לחתום.
אין הנחה מהמחיר.

Kraków, 20 Sierpnia 1909

גליון לה.

פראקא ג' אלול פ' שופטים תרס"ט.

הודה וחין ערכה לכל אשר לו עינים לראות ולב
להבין וחיך לטעם, והיה הספרות תענה את המורים,
והמורים יענו את הלקה הטוב, את הדבור החי,
לעוללי טפוחיהם, והילדים יענו את תחית השפה.
מן הדבור החי אל הקריאה בספרים או מן הקריאה
בספרים אל הדבור החי — דרך אחת לשניהם,
ואולם זאת קצרה וארוכה וזאת — ארוכה וקצרה;
באחת ייטיבו לבת הגדולים המבקשים לנפשם דברי
הפיץ, ובשניה — הקטנים, המצפצפים והמהגנים
למשמע אזנם ככל אשר ישימו בפיהם.
אך אם נזכ פנינו מכל ספרתנו הישנה
והחדשה, ככל אשר צעירינו עושים היום: אם נשים
את הספר בארון ונשליך יתבנו אך על כלכלת
השפה כפי העם, או כל העבודה הזאת בצמח
אשר לא יעשה קמה...

ומה כח ספרתנו בלה, כאשר היא עתה,
לתת הן וכבוד לשפה לפני העם, והיא מציעה,
תקומה לא היתה לה בתוכנו עוד. ימים רבים,
נשאתי נפשי אל הוסד הברת "מקיצי נרדמים"
הדשה, אשר תשים לבה, לא לספרים בני מאות
שנה, אשר רבים בהם אין להם ערך אחר מכלעדי
הזקנה, כי אם לספרי המופת, אשר הלפו על פני
דורותינו ויעלמו כבובכים מעופפים ויהיו כלא היו.
מה רע המעשה, כי תחת אשר ספרים רבים
ישנים, נושנים, אשר גם בתבנם גם בשפתם אין בהם
כל הפיץ וכל מועיל, מתחדשים תמיד ע"י הדפוס,
עוד כל ספרתנו החדשה כבנון מבלי יסוד, אשר
ממעד יושם עליו נוספות ומתחת הוא הולך ושוקע
"וראשון ראשון פי תהום בולעו", איה ישרי ישראל

לביה המררש, יושב על מקומו הקבוע ולומד לפני
תפלת שחרית שעה או שעתים ובהרף אחרי תפלת
ערבית. בתורי בית המדרש הביאו אליו כל דבר הקשה
והלמדנים היו מתפללים עמו. טומחיהו היתה
נודעת לדרוש תלי תלים על כל "דוק", "יצריך עיון"
שכמהרש"א ומהר"ם שיף, ולא הניח אפילו "בלומר"
אחד ברשיי מבלי שהסביר כונה עמוקה בדבריו.
אם ביון לפעמים לדברי איזה גאון מפרשי הים היה
נהנה מאר ולפי דבריו הנאה זו הוא מעין הנאה בכיבול
מזוי השכינה. כהורי בית המדרש היו מקפחים אותו
בקושיות גנובות מ"פני יהושע", מ"שמה מקובצת"
ובדומה, והוא הרגיש בכדור ולא לבד שלא בהם במ,
אלא גם הלל אותם כפניהם, וחשב: הלואי שירבו
גנבים כמותם בישראל. אך לדאבון לבו גנבים כמותם
לא רבו אלא נהמעטו. בית המדרש נהרוקן לאט לאט
מלומדיו וספפלי בית המדרש נשאר פנוים. כשבלים
בודדות ישבו פה ושם איזו בהורים עניים הונים
בתלמוד, אבל גם הללו למדו לא בתלהכות והשק
נמרץ, אלא באדישות נטורה ובאלו כפאם שר ועיני
ר' יהושע רואית ובלות.

כאשר עשה שרוך עם בנו הבכור, אפרים, היה
יכל להתפאר לפני מחותנו ולאמר כנאון: בני זה
מופלג בהורה וחכשית גדול, ואינו יודע ביה לכתוב

הם -- מעט מאד מאשר היה לעמים אחרים
בימי דור אחד או שנים! — הן כל שפה תינק
שפע חיים אך מן הספרות, ואף כי שפה אשר
אין לה עוד מהלכים כפי העם.

השפה והעם יגדלו יחד, כחמט וביתו מימי
קדמתם ועד זקנה ושיבה — אם לא גלה מעל
אדמתו; העם ימיר את לשונו באחרת, לצמיתות
או לעתים, אם יעלה עליו עם גדול וחזק ממנו
ובלעו, כאשר עשו הרומים לבני דציה, הוא רומניה,
והאנגל-זכסים לבריטים הקדמונים והערכים לכל
העמים שהכניעו באויא ובאפריקה; או כי יעוללו
לנפשו בכח הנוך נמשך ימים רבים, כאשר האריכו
הישועים את ימי הלשון הרומית עוד מאות שנים
מימי הריפורמציה והלאה בשומם אותה כפי הניכיהם
בכח הלקה בכתי הספר ובכתי המדרש להכמות,
אשר היתה ידם בהם ברוב ארצות אירפה; או כי,
בעוד שפתו דלה וחשבת, תשפוך עליו לשון אחרת
את רוחה, לשון שכבר הניעו ימי בכוריה ויצא
לה שם בארצות מסכיב ביפי פרי תנוכתה, כאשר
עוללו היונית והרומית בימי קדם, הערבית בימי
הבינים והצרפתית בעת החדשה לעמים שונים.

ובאמרנו להשיב לעם ישראל את שפתו,
אשר נכרתה מפיו זה כאלפים שנה, ולשומה בפיהו
תחת הזרנגון או תחת לשון עם ועם אשר אמין
לו — והדבר הזה הן לא יעשה לא כחיל וככח
הזרוע וגם לא ככח החנוך לכדו (כי אין לנו עוד
די מורים טובים ומוכנים לכל המלאכה הגדולה
הזאת) — עלינו לתת גיד לשפה הזאת ככח
ספרות גדולה ורהבה, יפה ועדינה, עד אשר יראה

היתה לו למשיב נפש, פשוטו כמשמעו. הוא נהנה
הנאה מרובה מלמודו ולמד לשם תענוג. הוא היה
אומר: כל מה שיש בטומאה יש בטהרה. היצר הרע
והיצר הטוב נלחמים בכלי זין שווים: זה בתאוה לדברים
גסים ונשמיים מתועבים, וזה בתשובה לדברים רוחניים
ואצילים העומדים כדומו של עולם. ובשם שהמשוקעים
עד צוארם במ"ט שערי טומאה אינם יכולים להרגיש
את התענוג הרוחני של עולם האצילות, כך אצילי
הרוח והרגש אינם יכולים לחוש את התענוג החמרי
שבמעשים מגונים, אשר הנפש היפה סולדת בהם. ר'
יהושע מצא נחת רוח בתלמוד תורה ולמד לשמה.
הוא מצא טעם לשבח בכל מלה ותענוג מיוחד בכל
הנה היוצא מפי מרנן ורבנן. בנענועי אב על בנו
ההנענע הוא על השקלא וטריא של התלמוד, מה
נעים לראות איך איתם בעלי התריסין מנחמים זה את
זה בהלכה! זה מוה"ב וזה מפרק, זה מקשה וזה מרחץ
ובא השלישי ומשמיט את הקרקע מתחת רגלי שניהם,
מר אמר הדא ומר אמר הדא ולא פליגי, אלה ואלה
דברי אלקים חיים והכל על מקומו יבא בשלום. זאת
היא מלחמה בשלום, מלחמת מצוה בלי שפיכות דמים,
כלי תאות הנצחון, אך להוציא את האמת לאמתה,
זהו ריב-שפתים, אשר תיכור רצוף אהבה, אהבה ורעות.
ר' יהושע היה קובע עתים לתורה, היה משכים

כשם כל תלמידי החדר המתוקן ברמביץ נברך את
מורנו החכיב מר משה פירסט כמז"ט להולדת בנו.
האחים קאנער, אלעזר היים, שלום הערשלאג, מרדכי
גרין, משה קופפערמאן, וואלף ווארצעל, יעקב אפפערלאט,
האחים ווירערשפאן, עקיבא שמירך, פינחס רעכט.

תקנת שפתנו.

מאז נתק העם היהודי מעל אדמתו עד קרוב
לזמננו התבנסו כל היי רוחו אך בדת ובמוסר
לבדם, והשפה לא היתה כי אם כלי שרת לקדשו
אלה. על-כן נבדלו סופרי ישראל והכמיו מסופרי כל
הגוים, ההרדים איש איש על לשון עמו, לכלכה
וליפותה, לטהרה מכל נבר ולשנותה לשוב מן הלשון
ההמונית. עמל היחידים, אשר נפו בעתים שונות
להשיב לשפתנו את כבודה ולתת לה יפי והן
וטוב-טעם, לא הצליח ולא נשא הסדר גם לפני
סופרי הדור האחרון הזה, כי "שקר החן והבל
היפי" לישראל מאז תלה כנורותיו על ערבי נהרות
בבל. על כן לא התאימו השפה והספרות יחדו
כל הימים הרבים ההם: לעמת רבבות אלפי כותבי
הלכות ומהברי שו"ת ודרשות ופירושים תלמודיים
וספרי מוסר, קבלה והסידות, שנכתבו בלם בלשון
בלגלג ולעמת הנפילים, אשר יצאו מאתנו בכל
דור, להתמכר לספריות כל הגוים בלשונותם —
לא היו לנו בלתי אם יהורה הלוי אחד, עמנואל
אחד, לוצטו (מ. ה.) אחד, אד"ם אחד, ארמד
אחד, מפו אחד, ועוד נרגרים מספר בדרות הרבים

פיליטון.

אב שכול.

מאת ישעיה פוכם.

כל ימיו היה ר' יהושע מצמער על היהדות
ההולכת ומתנונה ועל מנהגיה הקדושים ההולכים
ופוחתים ועל המאור שבה, שהלך הלוך וכהה. מה יפה
ומה נעימה הדת שהכל בה! ומה מאושר האיש המושך
בעול תורה ומצות! מאושר כזה וכנא! ככד, אך גם
מתוק המשא! אין לך דבר המוטל בספק, ואין לך
ספק, אשר לא תמצא בה פשר דבר. רצה הקב"ה
לזכות את ישראל, לפיכך נתן להם דת, אשר תלוה
אותם על כל ארחות חייהם, על כל מדרך בף רגלם
ככל פנה שהם פונים. צין להם כדיוק את הליכותיהם
בשכנם ובקומם, בלכתם ובשוכם, במאכלם ובמשתייהם,
במשאם ובמהגם, את מנהגם בניב שפתותיהם, ברחשי
לכותם ובתהורו מוחם; את ההנהגות בחדרי חדריהם,
בסתרי סתריהם ובמצפון צפונותם. אין לך דבר, אשר
לא תחדור אליו דת-אל מורשת אבות ותאיר אותו
מכל הצדדים: את זה תעשה ומוזה חדל ומשך יריך!
ר' יהושע היה איש אמיר וגם בר אודין. התורה

ננארה, פעלי יצחק סמנוב. שלמה לויזאהן, יעקב איכנבוים, ישראל ראלל, שירי לטריס, כתיבי יל"ג (אשר החלו להוציאם לפני שנים ולא כלו), שירי ק. א. שפירא (הנתונים לאבדון, אחרי אשר לא הניח אחריו יורשים היודעים ערך סגלה בזאת), שלמה מנרלקרן, ועוד, ועוד? גם עתה עוד יש לנו חבל סופרים ומשוררים, מיתר הדור ההולך¹, אשר אם יבצעו את מעשיהם לעמם והעשירו את ספרתנו עשר רב, עשר שמור לישראל לימי שוכו להיות עם הרוח ועם הספר כקדם... ואולם לאשמת העם הניעו אלה לימי זקנה בהגיע לספרתנו ימים אין חפץ בהם ויתלו את עטיהם על ערבים. והיה כשכב האחד עם אבותיו והניע אל פרי רוחו, אשר יעזוב אחריו, בכל אשר הניע אל עזבון כל אנשי העט בישראל עד הדור האחרון...

לדבר הזה, להציל מכליון את פרי רוח סופרינו ולבנות תרבות ספרתנו, עינינו אל מרכז הציונים, אשר עליו להיות מרכז העם כלו, מאסף לכל כחותיו וגם לחיי רוחו. אם לא יוכל העם לעשות לספרתנו, תעשה נא זאת הציונות, מלאכו עושה דברו. תוסד נא מחלקה מיוחדת להוצאת ספרים עברים תחת ההנהגה הראשית, מחלקת-משנה למוסד Jüdischer Verlag ויוציאו וימכרו במחיר מצער את מיטב פעלי סופרינו וחזונו, אשר הזכרתי למעלה אפס קציהם; גם יכלו את הדפסת הספרים הטובים, אשר עמדו בעליהם מהוציאם מקצר יד. — הוצאת ספרים טובים, מבחר ספרתנו, מימים עברו ותתם לפני העם במחיר מצער, תהיה להעיר ולעורר בשרונות נרדמים, להוציא פרי חדש מצפוני רוח העם — לכרא תקופה חדשה בעבודת הרוח בישראל; בכל אשר היתה התשובה לפרי

¹ אינני קורא בשמות ולא אהיה כמבדך רעהו בקול גדול; אך לא אוכל להתאפק בלתי הזכיר במקום הזה את שם המשורר משלם ולמן גלדבוים ואת פעלו. האיש הזה, אשר מי יודע אם שמע איש מקוראי דברי אלה את שמעו, היה מנעוריו מורר בעל כשרון נפלא ויוצא ביאסי בשנת תרל"ג ספר "יודיה האיס בן שמעון בן שטח", מחזה חוגה, אשר כדה"י לבני יסורו ואח"כ הוציא עיד כה וכה שירים אחרים. הספר והשירים הם פעלי-אמן להלכת הלשון, ליפי המליצה ולטוב התכן. אבל מולו, או מולנו, גם, כי כבר את פרוי הראשון בארץ מאפליה, ברומניה ויהי מעשהו ננפל טמון במקום הבראו ולא שם ולא זכר לו על פני חוץ, — המשורה, אשר לא היתה ראשית דרכו צלחה, היה לסוחר, איש-הרוח נהפך לאיש מעשה, לאחר ממתים מחלדו, והנה הוא יושב עתה בלבוב בעלית המקרה אשר לו לבדו ודבר אין לו עם ספרתנו ועם כל הנעשה בגבולה. אך עוד נמצאים אתו בכ"י, קבורים בגנויו שירים רבים גדולים וקטנים וחזיונות שלמים (בהם "המשתלח" על ענין דרימוס) — פנינים יקרות, אשר מי יודע אם לא לנצח בחשך ידמו...

רוח הדורות הראשונים בעמים אחרים מוצא לכחות החדשים ולבריאות חדשות בשירה ובספרות. אם ישום מרכז הציונים פניו לדבר הגדול הזה, יהיה גם מוצא לכסף מפה ומפה, ולא תהיה זאת מעמסה חדשה על הציונות, כי אם כבוד ותפארת ושם טוב, וצדקה תהיה לה לפני כל הקהל, כציונים כאשר אינם ציונים, כי תכלכל את רוח האומה, כי תשקוד לא רק על עבודת הארץ, כי אם גם על תחית העם, לא רק על תשובת היהודים לארצם, כי אם גם על תשובתם אל היהדות.

הספרים המוצאים יהיה כלם מנקדים, כאשר היו לפנים לפני שחת המדיפסים את שפתנו בהסירם את הנקודה, למען הקל מעליהם. זאת היתה מכה גדולה ואנושה מאד לרוח ישראל מיד נושאי כליו, ועד אשר ישוב הנקוד הכללי לקדמתו, כמשאלות טובי הסופרים, הדורשים את התקון הנחוץ הזה השכם ודרוש זה שנים רבות — לא תהיה תקומה לספרות העברית וללשון העברית בתוך העם. ולגדל קוראים עברים ודורשים לספרות המחדשה הזאת יהיה לנו התנוך העברי בבתי ספר עברים.

החלטת ועד הקצבה אשר לבית הנאמנים האוסטרי (אפריל ש"ע), להגביל את מספר התלמידים היהודים בבתי-הספר לעם, הקימה שאון בתוך אחינו שם כמעט... כשאון אשר קם בעתו בתוך החסידים והמתכוללים (שני הקצות הנפגשים תמיד יחד בגליציה לשום מבשולים לפני טובי עמם) בקראקא באמור הרב ד"ר מ. יונג לפתוח גמזיה עברית בעיר הזאת. וגם אמנם על אחינו לעמוד על המשמר, לבלתי תח את צורריהם לנוול שארית משפטיהם המוסגים אחר מעט מעט בארצות הזכוי. אבל בא מועד לדעת, כי אין טוב ליהודים בגולה כי אם להניח את משפטם זה, להיותו משפט כתוב בספר-זכיות. ולא בספר ההיים — ולפתוח להם בתי-ספר לברם בטרם יראו את זרעם נכלעים בגוים לעיניהם.

ובטרם ננסה ליסד בתי-ספר חדשים עלינו לחדש את הישנים: את בתי-הספר אשר לקהלות ישראל, כאשר ישנם, אשר נכקה רוח היהדות מהם זה כמה ותהי לרוח שקד בפי המורים ללא תורה: "למודי הדת" כשבעים לשון, אשר פוצצה את בית ישראל; את בתי-המדרש לרבנים, אשר אין מקום בהם לשפתנו ולספרתנו החדשה ואשר הרבנים תניכיהם יכתבו את ספריהם ואת כל מערכי לבם אשכנזית ולא עברית, ואשר נשמת מוריהם היוצאת מהם תתן קרה וקפאון על כל סביבם בקהלות

אשר יבאו שמה "לשרת בקדש" ואין אדם יכול לעמוד מפני הקרה הנורא, הנטוי על ראש אנשי הקדש האלה בכל קדשי ישראל; ואת בתי הספר להכ"ח בארץ הקדם, (מספרם עתה קמ"ב ומספר תלמידיהם ותלמידותיהם מ"ה אלף). אשר דרך הלקה בהם כבר נודע לסדי... והן ראינו בשנים האחרונות, כי כבר הוחל להבקיע גם אל חומת הסינים הזאת וגם הצליחו הפורצים העולים לפנינו לתת מהלכים לרוח ישראל באחדים מבתי-הספר הצרפתים האלה (בא"י), וגם הכירה המשלחת, אשר יצאה מלפני הכ"ח לבקר את בתי-הספר אשר לחברה הזאת בארצות המזרח וגם הגידה לשולחיה ולא כחדה, כי אמנם "צדקו הציונים המתאוננים על הלקה העברי, אשר כרכים מבתי-הספר האלה, כי משחתו בו גם בתכניתו גם בדרך-הוראתו" וכי, נחוץ וגם אפשר לשנות אותו מעט מעט לטוב. ועוד לנו אך להוסיף לעבוד את העבודה הזאת ביד אנשים תמימי דעות עמנו ולכלות את מלאכת ההתייחדות בכל אשר יצלח חפצנו זה בידנו, אם כפריו ואם בקהלות אשר בארץ הקדם, בקרבת בתי הספר ההם.

(סוף יבא).

מבש"ן.

ענינים מדיניים.

הכנות לשלום באוסטריא. ראש הקלוב הפולני פרופסור גלומבינסקי הקהיל ליום ג' ש"ז את ראשי המפלגות הגדולות בבית מועצת הממלכה, להועץ איך לעשות את בית הנבחרים מוכשר לעבודה בשלום. הכל רוצים לעבוד אף קנאי המשכים וקנאי האשכנזים, אלא שהמשכים דורשים איזה פיוס לאומי ממשי בתבנית חלוף המניסטריום האשכנזי או, הקמת אוניברסיטה משכית כמורביא והאשכנזים אומרים שלא יתנו כל שבר כעד הכשרת העבודה. ראשי המשכים (קנאי המשכים לא באו) הבטיחו רק, שלא הוחלט עוד ביניהם, לשוב לעשות אבסטרקציה, אבל יעמדו במדים כל עוד לא יעשה רצונם. זאת היא תוצאת הועידה. היושב כראש ד"ר גלומבינסקי נשרח להגיד זאת לראש המניסטריום ולבקש ממנו להקהיל את הפרלמנט בקרוב ולהוסיף על כל ההצעות הנחוצות גם הצעת פשר כרכר ריב הלשונית כביהם. אין יודע עוד אם מוכשר יהיה הפרלמנט לעבודה או לא. לעת עתה התחזק הריב בין האשכנזים ובין המשכים. כי לעמדת התחזקות האשכנזים ודרישות זכויותיהם כביהם מתחזקים המשכים באוסטריא התחתונה, ששם וכווין הכירה

הראשון "אנבו", כלומר לא האסיין. ר' יהושע הבין מיד אל מה ירמוזו מליו והרגיש, שיש דברים בננו, הרגיש שאיזה אסון קרה, ולכו נכא לו דבר מר והאיץ בכנו, להגיד לו מה היתה, ומפליאה אחת בא אל השניה, כשמעו, כי מנשה השכים היום והלך להתפלל אל בית התפלה של הציונים וכשרם הספיק לשאל את סגת הדבר, והנה בנו הצעיר, אשר נמר את תפלתו בצבור שלו, הולך הכיתה ועובר לפני חלון בית המדרש וצילינדר על ראשו.

ר' יהושע נשאר עומד ככול עין, רטט עבר בכל גופו וכמו מחנק הושם כנרוננו. כך!... מריה דאברהם! עד הדיומא התחתונה הזאת כבר נפל מנשה בנו! והוא לא ידע... מנהג ישראל הורה הוא וליכא מירי דלא רמזא באורייתא. שבת ראשי תיבות ש"טריימל כ'מקום ת'פילין, והוא ככחינת קרקפתא דלא מנח תפילין וכוועט במנהגו של עולם. אוי לעיניו שכך רואות... בנו יצא לתרבות רעה!... והכל ראו את עלבוננו, כל העינים הביטו בו בקלות-ראש, ובה שחוק של לענה על כל שפתים. הוא עוצר את דמעותיו בכל כחו. שבת היום ואסור לבכות. הוא מתעמף במליתו ומאפיל על עיניו ורמץ לתוך זקנו: אסור להסתכל בפני רשע. מוחו נתכלכל ומחשבותיו נסתככו. בעינים קמות הוא סביט בהחומש אשר לפניו,

לגמרי. פאות ראשו הסגלגלות נעלמו ובמרומה שפאת זקנו גם כן אין בה מתום. בזאת אשמה כודאי אשתו החצופה היוצאת כשערותיה וראשה פרוע, אבל העובדא אינה חדלה מהיות עובדא! "ראו מה בין בני לבן חמי", אפרים ומנשה לו הם, הראשון יושב ועוסק בתורה והאחרון יצא לתרבות... חס ושלו! עוד לנו רד עם אל, ואם הוא מתנהג לא כחסידות כאנשי מעשה, אבל מנהג אבותיו בירו והוא מתנהג כשורה, כיהודי כשר, אינו משנה את שפתו ומכנדיו אפילו ערקתא דמסאנא, בשבה הוא חובש שטריימל לראשו וככשה ארוכה ילבש. ושניהם, אפרים ומנשה, היו מלויים את אביהם ובאים תמיד יחדו לבית המדרש להתפלל. ואם כמעמקי לבו שם ר' יהושע את אפרים לפני מנשה, אבל כלפי חוץ היה מראה חבה לשניהם כאחד, מסביר פנים לשניהם ומתנאה כשניהם.

בשבת פרשת תבא נפקד מקום מנשה בבית המדרש. ר' יהושע לא הרגיש בדבר עד ברכו, ואחר כך שאל את אפרים בנו איה אחיו? והלה ענהו בלשון הכתוב: השומר אחי אנכי? והדניש בהמעמה את המלה אנכי. ר' יהושע נתחלחל ופניו נתכרכמו. הרב היה נאה דודש, ואשתקד כשבת כראשית הסביר דרך דרוש שקין הצטרק לפני המקום, שבדין הרג את אחיו, כי לפי סברתו לא שמר הכל את הדבור

משמאל לימין אפילו אות אחת. אבל בנו הצעיר מנשה, רבש"ע! כמה ענמת-נפש, צרוח זרעות השביעהו זה! מילתא זוטרתא היא, כל ימיו הוא מבלה כקריאת ספרים חיצונים, ספרי לען, ספרי מינים וספרי טרפה-פסול, והתורה הקדושה מונחת אצלו בקרן זוויה. בנו הבכור קבל בימי ארומו משלח מנות מאת מחותנו ש"ס דפוס וילנא עם כל נושאי כליו, והצעיר — לקסיקון של מאיר, הנקרא כך בודאי בלשון סגי נהיר.

אשכנזי אחד מקצץ בנטיעות בא לגור לעיר פרשדונה והפך את כלה על פניה. בעמיו של חוטא יחד נתפשטה הרעה כמחלה מתדבקת. כבשה אחת מוכת שחין השחיתה כל עדר ד' צבאות והתעייבה כל צאן הקדשים. ר' יהושע נתן את מנשה בנו על ידו, ללמוד רק את מעשה הכתב, וזאת כתנאי קודם למעשה, שלא ילמדהו יותר מכתבת אדרסה ומופס של שמר חוב (זה נחוץ בזמן הזה כעונותינו הרבים), והיא, ימח-שמו, עשה מלאכתו רמיה, והפנה את לבו מאחרי הורת ד' התמימה! וכמי הקולר תלוי, אם לא בו, בהאב, היה לו לראות את הנולד, היה לו להזהר מתת אף קצה צפרנו להשטן, פן יגרוור אחריו את הנוף כלו... וצלם אלקים כמעט שהעביר מנשה מעל פניו

דרים מאות אלפי משבים ובכל יום מתפרץ הסכסוך, כי המשכים מחפשים אחרי תואנות. ברור הדבר שלא יבא קץ לריב הלאומי הזה ולהתו ובהו אשר בפרלמנט עד שתהקן הממשלה ביר חוקה את סררי יסודי הממלכה הקון רדיקלי ע"י אוטונומיה לעמים ולא למדינות.

פחד המלחמה במזרח. בדבר האי קרטה עוד הדבר אינו מכורר. ממשלת טורקיא ררשה שנית במפניע מאה ממשלת יון, להגיד גלוי, שאין לה יום מענה ומענה על קרטה לעולם. וארבע הממשלות המנינות על האי העירו את טורקיא, כי בדבר קרטה אין לה לפנות אל יון, כי אם אליהן, כי הן אפטרופסות עליה. ולמען יקל לטורקיא לותר על שלטונה בקרטה הודיעו אותה הממשלות, כי הוציאנה אוסטריא ורוסיא את באי-כחן ממקרון, המשניחים על הפינגן במדינה הזאת מימי השולמן הקודם. בהיות הצעד הזה נצחון לטורקיא החפשית היכל להפיע בזה דעת העם הדורשים מלחמה. והעם הטורקי דורש בחזקה מלחמה לשוב לבבוש את האי קרטה. גם היונים נכונים למלחמה, אף שאין להם כח לעמוד לפני הטורקים החזקים מהם. והקרטים כבר השינו פקידה מאה הסמשלות להסיר את דגלי יון מעל בתי הממשלה בכל הערים והם ממאנים. הממשלות שלחו שנית ספינות מלחמה שמה, שהוציאו בחדש שעבר.

על המצפה

מפלגת העם הפולנית והיהודים.

הועד הפועל של מפלגת העם הפולנית נכנס בימים האלה לישיבה, להועץ ע"ד יחוסם ליהודים. המועצה לא באה לירי גמר ותמשך עוד הלאה. זאת היא מועצה קודמת לאנקטה, שתהיה בחדש הבא בלכוב ע"ד עניות היהודים. נוכל היות בטוחים, כי לא לטובתנו היתה המועצה הזאת, הרי ברור היא, שהמפלגה הזאת נרמה במדה מרובה את עניות בני עמנו בקפחה את פרנסותיהם. גם יתר המפלגות הפולניות נועצים עתה עלינו. רק ראשי המפלגות היהודיות יושבים עתה במקומות התריפה שלוים ושאננים ומתענגים על רוב שלום, כי מה להם ולעניות היהודים? הכדאים היהודים להשכית זמן המנוחה היעימה בחוס הקיץ? אלו היו עתה בחירות והיו צריכים להמכות היהודים האלה, להשיג מנרטים, אז היה בדאי לרדת אל עמק הבכא ונכ לדבר על-אדות העניות ולהבנות מן העניות הזאת. אבל עתה, שהרבר נונע רק אל העניים לבר, יחבטו הפולנים עם היהודים יחרו דאשיהם בבתל!

שומע את הקריאה ואינו מבין כלום. ובאשר קראו אותו ששי שכה אליו רוחו ובמו חיים והנועה באו אל גויהו. הוא פוסע בצעדים חזקים והולך בשמחהכמו לפרוע חוב קדוש המוטל עליו. הקורא מסיט את הפסוק י"ד ומחכה לברכה האחרונה, והוא אינו רוצה לברך ומצוה ברמזיה להמשיך את הקריאה. רעש נהנהו בבית המדרש וכל אחד סוקר עליו בעיני חמלה. הקורא לא הרהיב עוזו בנפשו לסרב וקרא את ההוכחה בחפזון, בקול נמוך ובכיני, ובשהניע אל הפסוק: "בניך ובנותיך נהונים לעם אחר ועיניך רואות ובלות" נאנח ד' יהושע במרירות וברך את הברכה האחרונה והוסיף: "ברוך דין אמת". וכל אותה השבת היה מחמיר על עצמו ונהג אבלות. לא נתן שנה לעיניו, שנה בשבה הענוג. לא שנה ולא למד כדרכו, כי אם היה מעיין בספר איוב, וכשבאה השמש ויצאו הככבים התפלל ערבית ביחידות, ואחר שהבריק על הכוס, קרע את בגדו כנגד לבו, ישב על הארץ ועיניו זלגו דמעות חמות דיתחור, ספק את כפיו וקרא ביאוש:

— הוי בני, בני! מה בני, מה מיתה רוחנית!
ד' נתן וחנוך רע לקח, יהי שם ד' מבורך!

זמור.

מעשים בכל יום באוסטריא, שבתי הדין מענישים ענש קשה את המוציא נערה פחיתה מבת כ"ד שנה ברצונה מבית הוריה בלי רשותם, לקחה לאשה, כי בן גזור החוק בפירושו. וזה עתה נגמר דין נוצרי אחר, וורובל שמו, שננב נערה קטנה, לאה פעלד בת י"ר שנה מבית הוריה בבפר אצל דעמביץ והולכה אל בית הנתיבות, לשלחה אל בית הנזירות בקראקא. הנערה המירה רתה, כי בפו אותה שם להגיד שאינה רוצה לשוב וזה נגד החוק, שאין רשות לשום זר על נפש אדם, שלא מלאו שנותיה רק לאביה. וגונב הנפש וורובל יצא זכאי מביה"ד הגלילי בטרנוב הקטיגור ערער ובמשפט שני יצא הנאשם עוד הפעם זכאי, כי אע"פ שהיו עדים, שהביא וורובל את הנערה אל מטה"ב דין ביה"ד המרנובי, שאין ראייה, כי הוא הוציאה מבית אביה. הקטיגור ערער גם הפעם ובביה"ד הקסציוני בויון התאונן השופט האשכנזי היכל על ביה"ד המרנובי, כי עשה לו לחובה להחליט את כל דבר המטה לחובת הנאשם. על מעמי הזכות של ביה"ד המרנובי אמר הקטיגור, כי הם סותרים את ההגיון הפשוט ובי אין בלל יסוד לזכות ובכל זאת הבריע ביה"ד הגדול תחת ישיבה בראש של יועץ החצר הפולני העראסימוביטש לרחות את מעונה הקטיגור ולזכות את וורובל. אין איפא ענש לגונבי נפשות בשביל בית הנזירות. בנות ישראל הפקר כצפרי השמים, בעפר הארץ וכל טפש וחסיד שומה קתולי, הרוצר לזכות נשמתו במצוה זובה בהן מן ההפקר וסומך על המנהג הגליצי, כי ימצאו לו זכות לפטרו. מה קשים חיי אחינו יושבי הכפרים! מי שחם על בנותיו אינו יכול לחיות בכפר ובלבוב ישכו חכמי פולן להועץ כמה לחלץ את העניים היהודים מעני...

עוד עיד השמטה.

בקראי את המאמר הנכבד של ראש המזרחים בגליציא, "וזה דבר השמטה" בגליון ב"ט ראיתי חובה לעצמי, להמציא אותו אל הרב הגאון האב"ד ביפו והמושבות, היושב עתה פה ברחובות במשך ימי הבציר אחרי אשר הוא במעט האחד בין חבריו, אשר כל לבו ונפשו מסורים אל ישוב ארצנו באמונתו החזקה ע"פ התורה והנביאים וחז"ל, כי הכל מאה ה' יצא, המפליא לעשות על ידי אנשים, להבין את הארץ ואת אחינו הנפזרים בכל קצות הארצות להנאולה הבללית ולהתשועה הגדולה, אשר עיני כל ישראל אליה, והוא מחויק כל נרפה ומאמץ כל מתיאש בדבריו החוצבים אש קדש ואהבתו לעמו ישראל והלוקחים שבי את כל הלכבות. והיו אחרי קרא הרב את המאמר הנזכר, היתה עליו יד ה' ויהלהב בדרכו וירב לשאת מדברותיו על הישוב ועל ברכת אלקים השלוחה על ידו לעמו האמלל והמענה זה אלפי שנים וכי כבר בא מועד, כי יהיה סוף וקץ לכל צרותיו, כי כבר רואים אנחנו כנפי השחר, המבשר את בוא היום הגדול, יום צאת עם ה' מעברות לחרות ומאפלה לאור גדול. ודבריו האחרונים היו על אדות השמטה, דבר בעתו, אשר הוא עתה עסוק בו בספרו, אשר ערך, להאיר עיני ישראל בכל משפטיה וחקותיה, על פי התורה ועל פי דעת כל הגאונים חכמי הדורות. בעוד ימים אחרים יצא הספר הזה מבית הרפוס. ואת תמצית דבריו הנוגעים לענין השמטה הנני מוסר בזה. והנני שולח, מלבד זה את מכתבו הגלוי על זה. ואלה היו דברי הרב אלי:

בל סערת הרוחות בזה באה על ידי אנשים, אשר אמנם ימצאו בתוכם גם גדולי תורה, אבל בעמדם מרחוק לא ידעו איך הלויים חיי הישוב בהתר המבירה הנהוג. אכן ההלכה מרוחה, לסמוך בשעת הרחק על התר המבירה לנכרי, ונאוני הדורות מכבר עמדו וימצאו פתחי התר, על פי דרבי התורה ומשפטיה, לכל פרט ופרט. ועל אדות פרטי הנהגת ההתר, הנה מבל חשש של איסור מן התורה יתרחקו העבודות האסורות מן התורה תעשינה על ידי נכרים וככל האפשר יעשו גם כל יתר העבודות על ידי נכרים. ובאיסור הפירות כבר התפשטה ההלכה מימי

הנאונים הראשונים, לקים מצות בעור על ידי הפקר בפני שלשה, וזה יתקים ע"י שימסרו האכרים את הפירות לב"ד בבתב ויפקירו ואחרי בן יוכלו לזכות בהם ולהשתמש בהם ברשות ב"ה, ע"פ הפרטים והאפנים, שאין עוד כל איסור ברבר לדעת כמה וכמה גרויניו הראשונים, שעליהם סומכים זה כמה דורות באה"ק, בהסכמת נאוני עולם. איסור סחורה, דעת התוספות, שהוא רק אם הלוקט עצמו מובר, אבל אם הוא מובר על ידי שליח מתר, וזה אפשר מאד לשמור ולעשות. גם ימכרו הבל בדרך הבלעה, שיודיעו ע"י חוהמות מיוחדים לזה, שבל המחיר הנתן הוא רק בעד המבשירים והמרח, ועל זה כבר נאמר בירושלמי להתר; ובמקום שיש התר לסחור כבר כתבו התוספות, שאין איסור גם להוציא לחו"ל. ועתה, בל ההתרים האלה, בצרוף המכירה, המפקעת את איסור שביעית בלו לפי כמה ראשונים ואחרונים, כדאים הם להשקיט את כל הלכבות, בהצטרף עליהם עוד התר הארנונא, כי כמה קרקעות ישנם, שאם יעזבו מבלי עבודה ילקחו בליל מירי בעליהם ע"פ חקי הארץ, ובעלי הקרקע יהיו אח"כ מן הצועקים ואינם נענים, ובן היא מרת ההלכה תמיד להקל במקום צרך גדול של רבים, גם על פי סבדות שאינן מבוררות בל"ב, ומצרפים כמה סניפים למען הצא מכלן יחד הוראה להקל לטובת הכלל, ובפרט שישנם ספקות בעקר השביעית בזמן הזה. לכן אין כל בח צדקה ואיסור לנו להרום את יסוד הישוב על פי המענה והרדוקים אשר בזה, אחרי שבבר פשטה ההוראה להתר ע"פ גדולי עולם כתורה ובראה שמים. ואל יעלה על לב אדם, כי על ידי זה תשהב תורה שביעית מישראל, חלילה אדרכא, רוקא ע"י המפול בכל האמצעים האמורים ופרסום המבירה לנכרי ומניעה כמה עכודות ושביית העבודה הנמורה של כמה קרקעות, שאינן עומדות ביסוד מעמד הישוב, — על ידי כל זה יתכלט ויהיה נבר מאד זכר אסור שביעית. עיני כל ישראל צופיות למעמדים טובים יותר ואז ייבלו לקים את הכל בשמחה רבה ובהרחבה, ובן את מצות השביעית בשלמותה.

ישראל הלוי מלר. רחובות.

אל אחינו יושבי המושבות באה"ק.

(מחסר מקום אין בירנו לפרסם את כל דברי רבנו והננו מעתיקים בזה רק תוצאות:).
אנו עתה רק המעטים באה"ק ורובה מיושבת מבני נבר, וכל עיקר פרנסת הישוב בנויה על משא-ומתן של מסחר-היין ויתר תבואת-הארץ; ובאשר משני המעטים היסודיים הללו, וממעטים אחרים, רבים ועצומים, אי-אפשר לנו בשום אופן לקיים מצות השמיטה בכל חקיה ומשפטיה, לבטל לגמרי עבודת הקרקע ולהפקיר את כל הפירות ולהתנהג בהם ככל דין קדושה שביעית, בי לפי-זה מוכרח הישוב בלו להיות נהרם לגמרי, חס-ושלום, והאכרים המעטים יהיו מוכרחים לעזוב את הארץ הקדושה, אשר לא תוכל לפרנסם בעניה, מפני מעוט אחינו ב"י הנמצאים בקרבה ונשאר חס-ושלום המושבות שוממות ועזובות, והתורה"ק הלא דרכיה דרכי נעם ובל נתיבותיה שלום וחיים וברכה לעולם. על בן נמנו וגמרו רבותינו הגאונים, שעמדו על שאלה זו בשמטה שעברו, כי אחרי אשר ע"פ עמקה-של-הלכה ישנם כמה מעמים, שמחלישים קצת את חומר דין השביעית בזמה"ז, האחד: מפני שרבים מהפוסקים סוכרים, ששביעית בזמן הזון היא רבנן, ושניה: מפני שהקרקע היא ע"פ חק המלכות קנין המלך יר"ה, והיושבים על האדמה אינם ב"א כמו אריסים בקרקע של אינו-ישראל, ושלישית: שישנם ספקות גם במנין השמטה מתי היא שנה השביעית האמתית, ונוסף לזה עוד כמה מעמים צדדיים, שאע"פ שגם כלם יחד אינם מספיקים לבטל, אבל עכ"פ מתוך שמצינו לפעמים, שחכמים נתנו רשות להקל בדבריהם יותר מבר"ח בצרוף הטעמים המבוארים ועוד מעטים שונים, ועל הכל גדל הרחק ואי האפשרות לקיים את המצוה בכל פרטיה עד אשר ישקיף ד'

וירא בעני עמו, וישיב את כל עם ד' על אדמת קדשו ויצוה עליהם את ברכתו, באופן שלא יהיו מן כרתים לשא עיניהם למבור את יבול אדמתם לחו"ל, והשגחת ד' תראה או בנלו לצועת את ברכתו בשנה הששית, לעשות את התבואה לשלש השנים בדבר ה' הטוב, אשר לא ישוב ריקם בבא עתו, או יהיה אפשר לקיים כל דיני שמטה בכתוב, מה שאי אפשר לעת בזאת. על כן הסכימה דעת רבנים שקדמו, אשר ראו בעני עמם, למצא עצה ותרופה בהור הוראת-שעה לאנשי המושבות, שיוכלו לעמוד על אדמתם, ושלא להיות ככלל עובדי עבירה, המחללים את קדושת הישבעית. והנה בעצם העצה, מלבד מה שהיא מועלת לתקן את האיסור עוד יש בה משום מצוה לשמוע דברי חכמים, שנוהגת בכל דור ודור, ואין לך אלא שופט שבימך, וגם יש בה זכר לשיבעית, שלא השתכח סאתנו תורת שיבעית. העצה היא, אחרי שאין דיני שיבעית נוהגים רק בקרקע של ישראל ולא בקרקע של אינו יהודי, ע"כ נמרו לעשות מכירה כדת של תורה, למכור את כל הקרקעות והנמיעות שעליהם לאינו ישראל על משך זמן כזה, שתהיה שנת השמטה נכללת בתוכו; וממילא כשיהיו שייכים ע"פ רת תורה"ק כל הקרקע והנמיעות לנכרי, לא תהיה חלה חובת שיבעית עליה, ואף שיהודי מ"מ, בין שעצם גוף הקרקע יהיה קנוי להנוי שוב אין דין שיבעית נוהג בפירותיה ואין כ"כ איסור בעבודת אדמתה.

ובאשר ענין המכירה הוא מרובה בסדר הלכות ודינים, שא"א למסרם לכל אחד ואחד, ע"כ עלה בהסכמתנו, שכל יושבי המושבות יהנו הרשאה לנו הח"מ, למכור את כל קרקעותיהם ונמיעותיהם שעליהן בכל אופן היותר מועיל, ובשניחותם נמכור אנחנו בע"ה את כל הנ"ע ע"פ דין תורה"ק, להסיר את המבשלה של העברת איסורי שיבעית, ובאופן היותר נאות ע"פ דין תורה"ק בעצם עסק מכירת הקרקע בארץ ישראל לא"י כפי היכלת האפשרית ע"פ דעת תורה ודעה נוסה, לאהרורי אהקנתא. ע"כ הננו שולחים כזה את כתבי ההרשאות, והואילי נא בולכם לחתום עליהם, והועד שבכל מושבה יאשר ויקיים כח"י חברי הועד ובחתימתו את ח"י החתומים, יושבי המושבה או כ"ב. וכזה נובל לאשר ולקיים ולהוציא אל הפועל את דבר המכירה ע"פ האופן היותר מועיל, באופן שלא יהי שום מכשול ואיסור בעבודת האדמה ובשמוש תבואת הארץ. — וזאת לדעה, שההיתר הנ"ל, הנסמך על תקון המכירה, שהוא נעשה רק בהוראת שעה ומצד ההכרח הגדול והעצום, לא נתן להשתמש בו רק כמה שנוגע ממש לעיקר קיום המושבות ומעמדן באה"ק, דהיינו: עבודת הקרקע המוכרת ומכירת יבול הארץ והנאתה כדרך כל השנים, אבל ככל הדברים שאינם נוגעים לעיקר יסוד הישוב, כגון: נמיעת גנות לשם פאר והרחבה וזריעת עינים מפלים, שאינם מעלים ומורידים כ"כ ביסוד מצב המושבות וכיו"ב — חלילה למסוך על זה ההיתר, שנאמר רק מפני דחק הזמן, וראוי לנו לעשות זכר לשיבעית, עכ"פ מעבודת הארץ, בכל מה שיהיה אפשר לנו בלא השבת סדרי מחית הישוב, ובפרט בדברים שהם רק כחור מותרות. — וכן בגופי המלאכות: הנה ישנן ארבע מלאכות, שהן חמורות ואסורות מן התורה, והן: זריעה, קצירה, זמירה וקצירה, והן אסורות גם אחר המכירה להעשות ע"י ישראל, כ"א ע"י פועלים נכרים, וחרישה צריכה תמיד שאלת חכם לפי הענין והדחק אם תהי מוכרת להעשות ע"י ישראל.

הק' א ב ד ה י צ ח ק ה ב ה ז ק ו ק. עבר לעם קדוש על אדמת הקודש פה עיה"ק יפו והמושבות תובכ"א.

הערת המערכת. כבר נודע, כי הערעור על התד השיבעית, הנהוג זה שמות אחרות ע"פ אוטוריטטים גדולים, יצא מן הממונים הליסטים, גונבי כסף ההקדש של עניים מרודים. הם רוצים בנכליהם, לקבץ בשנה הבאה גם כסף בשביל שובתי שיבעית, למען יגנו גם מזה חון רב, כמו שהיה המנהג פוזץ בכל מלכות טורקיא גם בין הנכרים בכל ימי השלטון הישן, השייך כבר להיסטוריה. שכל כסף המסים נגב ע"י הסולטן ועושי דברו שמהם למרו הממונים הקדושים. אבל ידוע ידוע

הליסטים הארורים ההם, שאם יצלה בידם להשבות את אנשי המושבות מעבודתם בצביעותם וברשעתם, יסור מיד. כולל שמטה", לאסוף כסף בשביל שובתי שיבעית בשנה הבאה ובשמות הכאות ובכל בית ובית יתלו קרפסות וכל ישראל יבכרו ברצון את הצדקה בשביר עובדי האדמה בנוי עתידותנו על הצדקה בשביל ליסטים הולכי בטל ועושי כל תועבה, הכופים גם את רבניהם אוכלי לחם העצבים לכתוב כתבי עמל כרצונם. כבר נתנו כמה גדולים ורבים את ידיהם לזה וזאת תהיה התחרות גוראה להחלוקה ולא הם יהיו הגבאים על זה.

פירושון קטן

תערוכה.

הריני בא בהצעה טובה: נעשה נא תערוכה, "אויסשמעלונג" או "וויססאוא" בלעז, אבל יהודית נמורה ההי ואין לזר חלק אתנו. למה נחקה המיד רק את המעשים המקולקלים והמנהגים המגונים של הנכרים? נחקה נא פעם גם מנהג יפה שלהם ואחד המנהגים הראויים לשבח של עמי התרבות החדשים היא עריבת התערוכות. בכל שנה, שיש בה איזה זכרון למקרה היסטורי חשוב לעם אירפי, עורכים תערוכה, להראות לכל הדור את התקדמות העם ההוא בכל מקצועות התרבות והחכמה ובשרון המעשה. ואל תשיבנו, כי המנהג הזה כבר עבר ובטל אצלם, כי כבר חדלו הצרפתים למשל לשמור מנהגם, לעשות בכל י"א שנה תערוכה הבל וגם אוסטריא בקשה לעשות בשנה שעברה תערוכה הבל לכבוד יובל הקיסר ולא עשתה, כי מנהג התערוכה כבר יצא מן המורה", הלא בן אנו נוהגים בכל דבר, להתחיל להתחיל במנהג זר רק כאשר במלוהו כבר הזרים (הכיסו וראו בפילוסופי הקמץ בגליון ב' ש"ג, הנקוב בשם "המתאחרים") ומה נשתנה מנהג זה? נעשה נא תערוכה! לאיזה זכר? הנה בלו למשל מאה שנה מאז התחילו ממלכות אירפה להביר זכותינו בתור בני אדם ואזרחים, הנה בלו ב"ה שנה מאז התחלנו כישוב א"י, ובעוד שמונה שנים תכלינה אלף ותת"ג שנה לגלותנו. אמנם אין לנו להראות מעשים לאומיים גדולים כשרה המכניק והחכמות הריאליות. אבל הלא חיינו כנולה אינם חיים ריאליים, חיינו הם חיים רוחניים אידיאליים, הננו מקלמרים (קולמבירען בלעז) רק מרות ונמוסים לאומיים ואת אלה נציג לראות לעיני העמים, להראות את המפוסים המשוניים והנפלאים, שגדלנו ושטפחנו בחיי הגלות. והריני משעה, שכח המושך אשר לתערוכה כזאת יגדל מזה של כל התערוכות שבעולם. כל השואפים לראות נפלאות באמת, כל בעלי חוש יפה, שכבר נמאסו להם מעשי התרבות הריאלית ופרי המכניק והחכמה, יבאו לראות את נפלאותינו, פרי הגלות הארוכה, שכמהם לא ראו בשום תערוכה.

הא לכם דוגמאות אחדות. נציגה למשל רבולוציונרים יהודים, שהם עמודי התוף של ממשלת הריאקציה ברוסיא, באוזב והקלמן-הרמינג; נציגה רבנים ומורי דת ישראל, שאינם מאמינים באלקים ובתורתו ושאינן דבר מאום להם כהרה, שהם ממונים עליה; נציגה מלמדי תינוקות, שאינם יודעים אף לקרוא עברית ומכ"ש להבין פסוק בתורה; נציגה נכורי חרות, הנלחמים במסירות נפש נגד כל גזל וגנבה ועולה וחמם ובעד סדרים טובים בארץ והם עצמם נעשים שורדים ורוצחים פשוטים, כאים אל גזברי בנקים ואל בעלי בתיים דלים גקיים ואקדחים בידיהם ושופכים דמם חנם ושוללים שלל, גזולים כסף עמלים דלים, דמי אלמנות ויתומים, למען יחיו הם חיי הענונים בלי יגיעת בפים, כמו שקרה זה עתה בפיומט ובכמה ערים אחרות: נציגה צידי קהלות יהודיות במועצת הממלכה, המתחכרים שם אל שונאי ישראל ומועלים מעל בשליחותם כאופן מכאיש ומחפיר ובשובם אל בוחריהם אין סוקלים אותם אפילו באבנים ומכ"ש בכדורי עפרת ואין מציתים בתיים באש עליהם; נציגה קנאים דתיים, המקנאים קנאת ה' צבאות ויושבים לפני ה' באה"ק על התורה ועל העבודה ומתפללים בעד כל ישראל על קברי

הקדושים ועוסקים כל ימיהם בחפוש חטאים אצל אחרים למחר את עם ה' מכל יון וכאשר נפשפש מעט במעשיהם נמצא, כי כל מעשיהם הם לשם — גנבה ותרמית ועשית הון כפרישות עניים, הם מזהירים על מצות שמטה, למען יגבו כסף גם בעד האכרים היהודים וישלחו בו יריהם הקדושות וימלאו בו כרסם המהורה; נציגה נא חפשים בדעות, הנלחמים כל ימיהם בכל קדשי היהדות ודורשים בכ"ו להאמין בהכלי נכר, אשר כל חכמי הנכרים מהביישים בהם והשליכום אחרי גום בבזו; נציגה נא חרדים קיצונים, אדוקים בכל מנהג ישן ומחרימי כל שנוי ותקן חדש מחשש עבירה ובכל זאת הם מתחכרים בכל ענין יהורי עם הפושעים הקיצונים לנוק היהדות ולחרכנה; נציגה בית-מדרש בעיר קמנה, מקום שמשמיעים בו דבר אלקים ומתפללים בו לרבון כל העולמים ואדוני האדונים ומצפינים בו את תורהנו הקדושה והמהורה, נציגנו להראות את מכסה חלאתו וצנתתו, את מחנה המשתהנים בכל שעת התפלה בכל קירותי מסביב, את צאת האף וכיח הגרון, המכסים את כל רצפתו על כל מדרך כף רגל, את האשפה, הממלאה את חצרו ואת כל זוויותיו ואת השיחות הבטלות וההוללות וקלות-הראש, הנהוגות בו בכל שעת התפלה להקב"ה; נציגה נא ציונים, לאומיים קנאים, המואסים בכל דרכי עמם, בלשונם, במדותיהם ובמנהגיהם ודבקים במדות זרים ובנמוסיהם ודוקא במקולקלים שבהם ועולים בתאות ההתבללות והחקוי המגונה על כל ה"מושלים" וה"מושקות".

הנה למשל הנהינו צעירי הציונים בערים קמנות, לשלם פרם לנערות יפהפיות. בחורים מביהמ"ד ומביה"ס מתקבצים יחד עם נערות ואם אפשר להשיג גם נערה נכרית, להתקשט בה אין שמחה גדולה מזו וכל בחור מוסר בכתב הסכמת-יפי לנערה אשר הישב בעיניו וכל נערה, אשר בידה הסכמות יותר מכל חברותיה, תקבל פרם. והיה מעשה במקוליה אצל סטרי, שהסמודנט רוף מטרנוב בקש לבזף — למרות "זכות הבחירה החפשית" — את כל הבחורים, שיהנו הסכמותיהם רק להעלמה מאשלער והבחור לאמקע עשה אנימציא בעד עלמה אחרת מסקוליה ובשביל זה הזמין רוף את לאמקע למלחמת-השנים, לשפוך דם נקי על מנהג ברברי מימי הבינים, מנהג שלא ידעוהו אבותינו ואבות אבותינו ושנס טובי כל העמים כבר מאסו בו. לאמקע לא חפץ למסור נפשו על המנהג הזה ולשפוך דמו על כבוד עלמתו ובעמל רב פיסו אנשים את הקנאי הציוני. שוב היה מעשה כזה בפעמטשעניוין. אצל סמניסלב — גם שמה חדר כבר המנהג האירפי היפה ועוד אומרים, כי גליציא נשארה אחורנית! — שם זכו הבחורים הציונים להשיג גם נערה נכרית, לפאר בה את הבנופיה ומובן מאליו, שרוב הבחורים מסרו הסכמותיהם בשמחה רבה לנערה הזאת, שהואילה במובה לחלק מכבודה לבשר ודם של יהודים פשוטים.

בלשבוה מרבזיות של ועדים ציונים ובאדמינים-טרציה של עתונים רשמים ציונים. בשפה היהודית — באיזו לשון צריכים להשתמש? הנה אומר בשפה העברית או עב"פ בשפה הודגנונית היהודית ובגליציא משתמשים גם בלשבת הועד המרכזי הציוני וגם בהנהגת העתון היהודי הרשמי רק בשפה הפולנית גם כמרוץ המכתבים עם יהודים פשוטים בערים קמנות, כאלו אי אפשר להשיג בכל הארץ הזאת מזכיר ואדמיניסטרטור יודעי עברית ויהודית. וכמעשים כאלה, המכעיסים את העם תמרוזים, רוצים למשוך את העם אל ההסתדרות, שיתן כסף להצלת העם ולגאולת הארץ!

האין אלה מפוסים מפליאים, פלאי פלאות, הראויים להיות מוצגים לראות בתערוכה יהודית, לעורר השהוממות והמהון, לנגק עיני לוחצינו לאמר: ראו גדולים שגדלנו בכור הכרזל שלכם, ראו מה עשיתם ממנו! בשוח אני, כי רק בתערוכה כזאת נוכל להשיג כסף תועפות לצרכי צבורנו הדל. מכל אפסי ברור הארץ יחושו לראות את הפלאים שאין כמוהם בכל הארץ ובכל הגוים.

מכתבים מטרי המדינה.

בומשאטש. עירנו היהת מאז עיר גדולה לאלקים, כי בכל הקלוזים ובכתי המדרש-הגו יומם ולילה בהורה עמדו צפופים לשמוע כל הגה יוצא מפי הלמוד, לומד, ומלמד. אחרי כן בתקופת ימי ההתבוללות נשארו כל מקומות הלמוד סגורים על מסגר מבלי באי מועד. עתה ת"ל יש תקוה, כי הימים הראשונים עוד מעט וישוכו לתחיה. עירנו התנערה מעפר שפלותה ובהשתדלות הרב המו"ץ דעירנו, ר' שרגא פייבל וויליגני, התנדב אחד מנדיבי עירנו, מר לייביש פוהרילה סך שני אלפים בתרים ליסוד בנין בית לנוד תורה כללי, אשר בו ילמדו מלמדים מומחים את למודי היהדות בסדר נכון וגם החכיה הלמוד הורה השתתפה לרעיון הקדוש הזה, לכנות בית גדול, למען יתאחדו שם המלמדים, התלמוד תורה, וישיבה וילמדו שמה מקרא, משנה, גמרא ופוסקים. ויש תקוה, כי בכבוד התורה בעירנו ישוב למקומו הראשון. בערב שבת שעבר חננו על מקום הבנין הנחת האבן הראשונה ברב פאר והדר. הרבה אנשים התאספו למקום בנין הבית והרימו הרוכות לקופת הבנין. הרב המו"ץ עורר את רוח העם בדרשה והחזן שר עם להקת משורריו מעניני דיומא. ההתעוררות היהת גדולה מאד, עד כי גם עניים לא משכו ידם מהתנדבות לבנין. מענין היה כי ילדה, הלמידת בית-הספר העברי, הריקה חסכונה, סך 5 בתרים לנרבת יסוד הבנין. ואחרי כן נמנו ונמרו הנאספים, ששלש האכנים הראשונות יניחו ר' ליבוש פוהרילה, ר' ניסן פוהרילה ור' ישראל משה שמעון. האחרון ותר על כבודו וחלק כבוד להרב ר' פייבל. אחרי הנחת האכנים שר החזן, קול דנה וישועה וכו' ובל העם נפטרו לביהם ברב ענג ושמחה, כי זכו לראות בכנין בית, התלמוד תורה" כללי.

מחי היהודים בבוסניא.

רשימות - מסע.

בבר נסעהי במדינות שונות, אבל בשום מדינה לא עשו עלי חיי אחינו רושם נמרץ ועצום כבארץ הזאת. ביחוד מענינים הם היהודים הספרדים פה ותהלוכותיהם, אשר על אדותם אדבר בפרק מיוחד, הפעם הסוב מלתי על העדה האשכנזית. חברי הקהלה הזאת הם כמובן חרשים, יהודים מאונגרן ומאוסטריא, שבאו לארץ הזאת אחרי כבושה ע"י חילנו. ההצלחה האירה להם פנים ובכלל מצבם החמרי לא רע הוא, מספרם בעיר הראשית כאלף ושלוש מאות, ישנם ביניהם עשירים גדולים, ההולכים ומעשירים מיום ליום וגם סכום מסוים של פקדי הממשלה הם מיהודי אוסטריא-אונגרן. אבל ישנם בתוך העדה האשכנזית גם אנשים -- דוכס גליצים -- אשר בקשוי גדול ילחמו את מלחמת הקיום ובזעת אפיהם יביאו את לחמם, הם רובם בעלי מלאכות. ביחוד מצטינת העדה בכיה"כ" הנחרד המתנוסם לתפארה במנדליו הגבוהים והנשקפים על פני כל העיר. הבנין המפואר הזה מרהיב את עין כל רואיו ועושה רושם גדול ביחוד על הזרים הבאים לראות את הוד יפיו. זה יוכיח לכאורה, שהעדה האשכנזית התפתחה כראוי ומלאה תפקידה בשלמות. אולם דא עקא, שהבית הנהדר הזה שם מן מאין בא אל תוכו. רגש של התמרמרות התפרץ בלבי מדי דאותי שבעיר בואת, המרובה באוכלוסי ישראל, התאספו בעמל גדול בשבת שמכרכים בו את החדש מנין של עשרה, ולולא באו שלשה יהודים מן הספרדים, אשר העדה שברתם למטרה זאת ובלי הקדש והרב בראשם לא הייתי מתפלל בשבת זו במנין של עשרה. בושח וכלמה!

רוב בנין ומנין של העדה הם מדיארים בני דת משה, אשר גם הם באחיהם באונגרן שואפים להתבוללות ולמטיעה גמורה בין העמים השונים, וזאת הוא גם הסבה הראשית, אשר למרות שנאתם העזה

ליהודי פולן שמו אלוף לראשם את הר"ר ראטהקאפף יהודי גליציה, אשר בשאיפתו להתבוללות עולה הוא פני שנים מעל אנשי עדהו המדיארים. כבני נילו המושקים ההקפים בגליציה, העומדים בראשי הקהלות ומושלים ממשלה בלתי מוגבלת, רודה גם הוא באנשי עדהו להעיק רק לאחיו העניים הגליצים, תחת להתחמס אליהם באח לצרה, להגן על זכויותיהם, ולהטיב את מצבם ע"י איזה מיסד של חסד, ההנכר המתבולל הזה לאחיו, נהפך להם לאח נפשע, וירדפם בכדי למצוא חן בעיני ה"לאיאשים" וה"אראמאים".

ראוי להרים על הנם רק החברה "אחדות", היא אנודת כל יהודי גליציה ובקובינה, הדרים פה והקנוניה מאושרות ע"י זממשה. מיסד החברה הנכבדה הזאת הוא החכם והסופר מר חיים ווייצנער, האיש האחד אשר למרות מרדות עסקיו הוא מקדיש את עתו לטובת אחיו בני ארצו, האיש הנכבד והנעלה הזה, אשר פעל גם הרבה להפתחת העדה האשכנזית בכלל, הוא טפוס משבילי בהמיד הישן, הוא אחד מאנשי המעשה בעלי הרוח, אשר במבטם החד בעד עסקיהם הם יודעים להתאים את השתתפותם בעבודת הדות עם עבודתם המעשית על שדה-המסחר באופן רצוי. בראות החכם הזה את הסכנה המרחפת על אחיו הגליצים מצד "הארפאדים", המכטיים על "הפולאקים" בעין רעה, כוז ובשאט-נפש, לבש עוז, לערוך קרב במדיארים השליטים האלו, ולמרות המבשולים, שהניחו ראש הקהל המתבולל והרב הראשי על דרכו, עלה בידו ליסר את החברה "אחדות", אשר תעודתה להגן על האינטרסים של יהודי גליציה ובקובינה. החברה הנכבדה הזאת התפתחה היטב במשך שלש שנות קיומה, ובשבתות וימים טובים יהפלוו במנין מיוחד. יש להם גם בשלשת אלפי בתר לצרך קים ובכלל הפעול הרבה לטובת יהודי גליציה בארצות האלו. -- אבל המתבוללים, כלומר הרב וראש הקהל, עוד לא הרפו מללחום נגדה באשר רוב חברי ה"אחדות" הם ציונים. במלחמה נגד הציונים הולך הרב המדיארי ד"ר וועססעל עם דאש הקהל הפולני ד"ר ראטהקאפף שלוב-זרוע והם משתמשים באמצעים שפלים להפריע בעד התפתחות הציונות פה.

רע מאד המצב הרוחני של העדה האשכנזית, אין לה שום מוסד של חסד, ואין בני העדה הזאת דואנים לתת לבניהם חנוך יהודי. פקיד הממשלה מיהודי גליציה התאונן לפני, שהכנים יגדלו פה להתבוללות ולמטיעה גמורה, מבלי לרכוש להם אפילו מושג-קל מהיהדות. הרב הנ"ל אינו שם לב לחנכם ברוח היהודי, ומהשעות האחרות בשבוע, אשר ילמד את הדת בבית הספר כללי אי אפשר שילמד הנער אף להתפלל עברית. החברה "אחדות" וגם איזו יהודים אונגרים, אשר עוד זיק היהדות לא עמם בקרבם התעוררו ליסד להם בית ספר "תלמוד תורה". אבל הוצאת הרעיון אל הפעל פנשה במכשולים מפריעים מצד ראש הקהלה והרב, אשר ה"אחדות" היא בצנינים בעיניהם, ואשר בשום אופן לא תפצו, שביחד עם רכישת הידיעות הנחוצות בחיים ירכשו להם הנערים גם ידיעת היהדות. ובכן יגדלו הנערים היהודים ללא יהדות וללא תורה.

גם חברה "בני ציון" יש כאן, אשר מר ווייצנער היה גם אחד ממייסדיה, ולמרות אשר התנועה הציונית התפשטה כבר בארצות האלו, בכל זאת בעיר הראשית רשמה אינו נכר ובכלל שוררה פה אדישות נוראה לכל עניני הרוח ורק הודות למר ווייצנער התעוררה החברה הזאת בעת האחרונה לתחיה. בר נרחב יש פה להרחבת התנועה הציונית.

סאראיעווא כהודש אב תרס"ט. שמעון לימער.

מקורב ומרחוק.

שונות. מסחר אוסטריא נפתח בחצי השנה שעברה במדה מרוכה. הוצאת סחורה ספה לחו"ל פחותה מן ההכנסה בסך 204 מיליון. בשנים הקודמות רבה ההוצאה מן ההכנסה. הסבה היא הקציר הרע של אשתקד והמונם

המרוקי על סחורת אוסטריא ואונגרן. בחצי השנה הבא תרבה הכנסת סחורה עוד יותר, כי קציר השנה גרוע מזה של אשתקד. הן הממלכה יוצא לחו"ל ואינו שב. -- ממשלת טורקיא כמלה במסרן ובאלכניא את הזכות שהיתה לנוצרים וליהודים. להשתחרר מעבודת הצבא בכפר. -- בפורטוגל נגלה מקום חמר לעשות ממנו רדיום. עד כה היה המקום האחד להוציא ממנו רדיום בכיהם ביואחמסתל. -- בווינ נמסרו ע"י כהנים קתולים שני מטפים מן המורמונים (כתה נוצרית באמריקה, אשר מדינה מיוחדת להם עומדת ברשות עצמה. מדינת אומה ורתם וחסיהם ואמונתם דומים מאד ליהדות) לכ"ד של ענשים לרונם במפיעי דת אסורה. ביה"ד מצא, שדת המורמונים לא נאסרו מעולם באוסטריא ואין סבה לענשם. המטיפים הם עושים נפשות לרתם בין הנוצרים במשילה גמורה במקוה. -- על גבול רוסיא נתפש נסיך רוס, פקיד רם במניסטריום לעניני החוקן. שהביא ארגונים גדולים מלאים בנדי נשים כתור כתבי המניסטריום. להכריח המכס. זאת היא השיטה הישנה במלכות, שבעדה נלחמים גדולי המלכות. הגנבות ומתן השחד הרב. שנגללו עתה כהספקת צרכי הצבא, היו גורמים מרידה כללית בכל ארץ אחרת. אבל ברוסיא מנינים על השיטה הזאת. -- בכל ארץ יפן היה רעד אדמה. מקדשים נהרסו. הרים נתפוררו, עשרות נפשות אדם נספרו תחת המשואות ומאות נמחצו. -- בעיר דטמולד באשכנז חוגגים בשבוע הזה כד האשכנזים חג לאומי במלאות אלף ותת"ק שנה לנצחון האשכנזים וקצינים הרמן החרוסקי, שהכה את הרומים שם ופרה את עמו מתחת סבלות רוסא. -- בצרפת אחזה אש בעיר גדול וכלו נועד כים של אש. -- האמור, שכיתת הפועלים הכללית בשבדים, לא הצליחה. הפועלים בשדה, פועלי מסה"ב ומסלות הערים, פועלי הגז למאור ופועלי כתי הרפוס לא השתתפו כאמור וגם פועלי כתי החרשת שבים מעט מעט אל עבודתם עוד אנודות הפועלים מחזיקים כאמור, אבל נקל לשער שלא ירויחו מאומה, כי אין להן די כסף לכלכל מאות אלפי הולכי כסל.

*

ר' משה בל"ך. באונגרן נפטר הרב הנאון ר' משה בל"ך, שזיהו שלשים שנה ראש המורים בבית מדרש הרבנים בכודפסט ולפני זה כמה שנים רב אב"ד בלייפניק. הוא היה חכם תלמודי גדול וירא שמים ועם זה בקי בכל ספרות ישראל ובכל ספרות העמים החדשה והישנה. ספריו ע"ד הקשים בין חקי התלמוד וחקי הרומים עשו רושם גדול בעולם המדע. בן צ"ה שנה היה ומעורו לא פסק פומיה מנירסא. בכודו היה גדול מאד בעיני חבמי הדור ובעיני תלמידיו הרבים, וראה גם נחת בכניו כרובי ה'. תנצב"ה.

מיל"ה לע"ב שנה. בעיר וויניפענ כסגרה נכנס הזקן מיכאל קאונור בכריתו של א"א בן ע"ב שנה. הוא בן אשה יהודית ואב נוצרי אירי. אביו מת בטרם נולד מיכאל ואמו גדלתו בתור בן ישראל. אך בהיותה רחוקה מקהלה יהודית לא נמול ובעבור זה לא נשא אשה כל ימיו. עתה לעת זקנתו קים בעצמו מצות מילה.

גרים ברוס"א. עתוני הצוררים ברוסיא מרעישים עתה עולם כיללותיהם, כי מאז נתן חפש הדת ברוסיא מרכים הנוצרים לקבל עליהם דת ישראל והממשלה עשתה רצונם ודרשה מאת הרבנים, למסור לה חשבון מכל הגרים האחרונים. מן החשבון יוצא, שלא רוסים אמתיים היו פתאם ליהודים, כי אם יהודים אנוסים, ששנים רבות היו נוצרים למראית עין ויהודים בסתר. למען לא יגרשום מרוסיא הפנימית, ועתה שבו כגלוי לדת אבותיהם. אמנם בין הגרים נמצאים גם רוסים רבים. אבל גם אלה היו מדור דור יהודים בסתר ויהדותם נמשכת בודאי עוד מזמן שלטון הכוזים ברוסיא הדרומית ועתה היו גם אלה ליהודים כגלוי, וישנם כפרים שלמים, שיושביהם גרים רוסים.

היהודים בעד צי המלחמה בטורקיא. העתונים בטורקיא העירו את עשירי העם להשתתף בהוצאות שת ספינות מלחמה גדולות. הראשונים היו היהודים המרכים להתנדב לתכלית זאת. עשירים רבים בהם התחייבו לשלם תרומה כבועה בכל חדש לבנין הספינות.

חדשה בספרות החנוכית.

שפת נ"ו

ספר למוד השפה העברית עפ"י השטת המכעית. מאת רפאל סוזרמן וצבי שרפשטיין. — חלק ראשון. — (לשנת הלמוד הראשונה).

אלפא-ביתא ומקראה

עם תמונות וציורים. מהירו כתר ועשרים הלר. פורטא 5 הלר. — הוצאת "השרון", פשמישל. "שפתנו" הנהו עפ"י סדורו המצוי, הדרגתו הנכונה, תכנו המענין והמועיל והדורו החיצוני — האלפון המשובלל היחיד, העולה על כל הקודמים. פרוספקט מפורט ישלח לכל דורש. המכירה הראשית נמסרה אל:

Amkraut & Freund, Przemyśl (Galizien).

הזהרה

מהחברה "אחדות" בוויין.

הגנו מודיעים בזה, כי לא שלחנו עתה שום אדם לקבץ נדבות בשביל חברהנו. מטרת חברהנו "אחדות" היא להסוך בידי יהודים עניים מגליציא, הבאים הנה לרביש ברופאים, חובה על הקהלות ועל עשירי גליציא לתמוך בה. נדבות ישלחו ישר אלינו ע"פ הכתבה:

Bernard Hofbauer, Wien, I., Tuchlauben 20.

טרויבען.

מעגליך פרישע בעסטע סאָרטען 5 קילא קאָרב ליפערט געגען איינענדונג פאן 3 קראָנען.

Klein Mór Solt-Vadkert
(Ungarn).

יעקב בלעך שרה נוססבוים
לימאנווא מאורשים בה' אב
מיעלעץ

מעמק לבני אביע בחכה כמז"ם לירידי הנכבד ויקר מר אהרן הירש טראפטיץ לחתונה. נפתלי וויינגארטען — קראקא. מקרב ולב עמוק הנני מברך כמז"ם את ירדי מד אהרן הירש לחתונה עם מ' רבקה קירש טראפטיץ וכמז"ם גם להוריו. שמואל בירנבוים — קראקא. הנני מברך את ירדי ש"ב ורעי היקר מר אליהו בלאך כמז"ם לכלולתו עם מ' רבורה דרוק. מרדכי בלאך — דעלאטין. כמז"ם אשר ועשר נברך את ירדנו מר ישראל געפנער לכאו תחת צל אפריון עם מ' העניע בענער מיעלעניצא. האחים ראזענבוים — פאדוואלאטשיסקא. רעי באח לי מד נפתלי לאנדא! הנני מברך לארוסק כמז"ם אותך ואת הורייך. חיים עקיבא סג"ל לאנדא — יכרוב. ארשח שפתי לא אמנע מהביע כמז"ם לניסי מר משה זאכ מייכמאן לארוכו עם מ' דבורה יאניד מבוברקא לארוס. מז"ם גם להוריהם. אליעזר בערגמאן — טורקא. מרגשי גיל וחרוה הנני מניש זר פרחים ומז"ם לש"ב מר יהושע זאלצהיינער מהוסיאמין לכאו תחת צל אפריון עם מ' בילא בארד מחורוסטוב. מז"ם להוריהם. דוד זאב וועקסלער — חורוסטוב. הנני מברך את מר בן ציון אייבענבערג מטרעסבאווא לארוס עם מ' רחל מייכמאן מטרנופול שמואל וועקסלער — חורוסטוב. ברנשי אהבה הנני מניש זר פרחים וכמז"ם לירידי מר אהרן אלינג מציעשאנוב לחתונה עם מ' רחל לאה בארט מאדרעחוב. מז"ם להוריהם. משה בוימעל — אדרעחוב. מעמק לבני אברך כמז"ם את רעי מד אהרן האבבערג מגלינאני לארוס עם מ' רבקה דרייפוס. זאב ראט — בוסקא.

בשורה טובה. הסוחר הרל. שירד מנכסיו. שמואל סינדלר כשטרנוכין נקרא אד בית כנס על אדות שמר-גורל. שנתן למשכן על חובו. הוא הלך שמה ביאוש, בדמותו, כי יאמרו לו, שהגיע זמן הפרעון האחרון ושטרן ישתקע. אך אחת הגידו לו, כי זכה בהגנלה האחרונה הפרס הראשון סך 195.000 כתרם. האיש נבעת והתעלף מרעשת לבו.

שודדים משכילים. בפיועם, עיר החוף של אוגנרן, פרצו שלשה שודדים יהודים ילידי רוסיא אל בית הבאנס העממי ואקדוים בידיהם ונעלו מבית את הדלתות ודרשו לתת להם את הכסף המוכן. כאשר בקש הדירקטור לפרוא לעזרה ע"י המלפון ירה בו אחד השודדים והמיתיו והפקידים נבהלו והחרישו עד שהוריקו השודדים את ארון הכרזל ואת תרמילי המשרתים ונסו רוץ וירה עד כל אשר פנה לרוף אחריהם. אחד השוטרים שם נפשו בכפו והכה אחד מהם בחרבו על זרועו וכך תפשוהו וכלאהו. שני חבריו ברחו ולא נודע מקומם ימים אחדים ואחד מחבריהם, שלא השתתף בשוד הזה, נתפש בכודפסט ואחרי התפשו בא אליו חלק מן השלל ע"י בית הראר. עיניו תחשבה ולבנו יתר מהרה ומכושה כראותנו, כי כל חבר השודדים הזה יהודים הם. שם הנתפש בפיוע הוא שלמה קישניכספי מאדסה, שם הנתפש בכודפסט הוא אברהם קרויזצקי, שמות שני הנמלטים הם אבוהם זקוב"ס טריצקי וספסטור. ובפי השערות הפוליציא בכודפסט יש להם עוד חברים אחרים, שפיטמו בערים שונות באוגנרן, לרצוח ולשלול שלל. הנתפשים הודו, כי התחברו לתכלית זאת ונשבעו זה לזה כהן צדקס. שלא יגלו מסתריהם אם יתפשו. הם אנשים צעירים יודעי לשונות וכמאיים בספרות, אינטליגנטים. אברהם קרויזצקי כבר גלה לסביר וברח משם. עתה נדברו ביניהם שיקבצו בלם לאחר המעשה כנאטורופן ומשם יעברו לאמריקה. בציריך נתפש עוד חבר אחד מן השודדים, שתמונתו הפוטוגרפית נמצא אצל חברו בכודפסט. שמו פטר פרידווענקא בחדר המשמר של הפוליציא גסה לתלות את עצמו ולא עלתה בידו. שלשת אלפי כתרם נמצאו בכיסו. חסר עוד החבר הרביעי ספסטור, שהכסף השדוד בידו.

מות אמו של הילזנר. ביום ו' שעבר מתה כמזריש הגדולה אמו של האמלל הנספה בלי משפט בעלילת דם ליאופולד הילזנר, בת ס"ה שנה. לפני מותה בקשה מאת העומדים עליה, לריב ריב כנה הנפי.

בנין ב"המ"ק. הכונים המתנדבים (מסונים) כנוסטון העירו את אחיהם הכונים המתנדבים ככל העולם, להתנדב לשוב לכנות את בית המקדש כירושלם במקום שעמד עליו בית ראשון ובית שני. הכונים המתנדבים הם בידוע הסתדרות נסתרה, שחכריה הם גדולי השירים והחכמים והעשירים וגם נסיכים וכני מלכים ככל העמים ובכל הארצות. הם מתפארים. כי כל דבר טוב ומועיל, הנעשה בעולם, בעצתם ובהשתדלותם נעשה. ההסתדרות נוסדה ע"י יהודים בימי הביניים ועל כן יש באותותיהם עקבות הלשון העברית וגם עקבות הפבלה העברית נמצאות במנהגיהם המזורים, שהם עושים כסתרי לשכותיהם. כדורות האחרונים עברה ההסתדרות כלה לנוצרים, אף שנים יהודים מתבוללים עושים נסכלים שם. ובהיותם נכלמים להודות, שמעשי יהודים בידיהם, כדו מלכם, כי חברתם סימת משנות עולמים ונוסדה ע"י שלמה מקך ישראל וירידו חירם מקך צור כוני המקדש והרבה ספורים והגדות כרוים ישנם בידם על שלמה המלך. ולזכר שלמה המלך הם רוצים לכנות ביהמ"ס שלישי במסום בנין שלמה ע"פ התכנית והתכנית הכתובות בספר יחזקאל. אך שכחו המהבילים כפי הנראה, כי ממשלת טורקיא חזקה עתה למדי שלא לתת לזרים לבנות מקדש נצרי במקום מקדשם. כי כידוע במקום המקדש עומד עתה המקדש המחמדי, שבנה הכריה הערבי הראשון עומר.

על העץ. ברוסיא העלו אחד המורדים לגררום לתלותו כאשר שאלוהו מה הפצו האחרון ענה כי הפצו שיביאו לו כמר. כמר כה והוא דרש ממנו שיביאחו בכרית הרת הפרבולבית. חכמה תמה על חמורד "בעל התשובה" ושל על טעם הדבר. "בתחלה עשה אותי לנצרי ואח"כ אגיד את מעמדי". אחרי המרת הרת אר הנאשמ; מוטב שיתלה פרבולבי מאשר יתלה יהודי

שוד ורצח. ביער אצל אורוש כפלף וולין נהרגו שוב חמשה יהודים, שעברו על עגלת נכרי ושללם נבז. חופה באונס. כבהלת הגולים, המוכאים בספינות לחוף ניו-יורק ואינם נמצאים כשרים לעלות אל היבשה נראים לרוב מחזות מרגיזים ולפעמים גם מבדחים. אחד המחזות האלה הוא חופת כהלה. הנה הביא כחור אחד את בלתו לאמריקה בשלחו לה את קרמת המסע. על החוף ריא נעצרו, כי אין לה די כסף. הבטחת החתן, כי הוא יכלכלה וישאנה לאשה, אינה מועילה אין לו איפא עצה, כי-אם להקים חופה. בחפזון הוא מביא רב וסופר כתובה ומן הגולים המושכים מן החוף מצרפים מנין ומקיימים חופה. להכשיר את הבניסה.

פורישקוויטש באשכנז. פורישקוויטש, אחד ממנהלי המאות השחורות ברוסיא. מתרפא עתה במרחע סיסינגן באשכנז. בעסקן, המשוה תמיד תעודתו לגנד עיניו, הוא עוסק בהכנת פגרומות גם שם. אצל פוטוגרף יהודי הזמין תמונתו הפוטוגרפית באקסמפלרים הרבה מאד. הפוטוגרף תמה על זה, כי לא ידע מי הוא בעל דברו. במסרה הראה את לוח הזכוכית לירידו הרוסי והוא העירו על הלוח התלוי על חזה התמונה ועליה כתיב רוסית "ביע זשידוב" (הכו את היהודים). כבוא פורישקוויטש הגיד לו הפוטוגרף, כי לא יעטה לו את התמונות, כי אסור לעשות באשכנז תמונות כאלה לשם הסתה לשפוך דם. פורישקוויטש הצטרף, כי איננו שונא ליהודי אשכנז כי-אם ליהודי רוסיא.

נדבות הגונות. חכרת העזרה של יהודי אשכנז השיגה עתה שתי נדבות גדולות. מר ווילהלם ליפמן בניקולאיקן מסר לה סך 10.000 מרס וסך כזה הניח גם מר ריכרד לוי כברלין בצואתו להחברה. תרגום חדש לתנ"ך. הוצאת הספרים "השחר" בווארשא תחילה להוציא לאור תרגום זרנגני חדש לכל התנ"ך. המתרגם הוא א. ל. יעקבוביץ.

הסתדרות מוכרי ספרים. ברוסיא התחברו מוכרי הספרים העברים לאגודה וקבלו על עצמם, שלא להחזיק ספרים, שנרפסו בלי רשות המחבר. הסבה לזה היא המעל, שמעל מז"ם באמריקה יהדפים כל ספרי מענדלי מוכר ספרים בלי רשותו וקפח שכרו.

מושבה חדשה בא"י בליל מוצ"ש י"ד אב היתה בכית הדין גרינהוט כירושלם אספת המזרחים, לרוץ, על דברים רבים. באספה זו השתתפו אנשים רבים מכל מפלגות העם: אשכנזים, ספרדים, נורזים, תימנים מערבים, ועוד. האספה נפתחה בעברית ע"י היר"ר הד"ר גרינהוט ויציע לפני הנאספים, להשתתף ביסוד מושבה עברית חדשה בסביבות ירושלים, ולשלם את הפרקע בתשלומים לפרקים במשך חמש שנים. המזרחי ישתדל להשיג מלוה, למען הישיב את האכרים. אחרי ויכוח רב נתקבלה ההצעה הזאת ואנשים רבים חתמו, מהם על מאה דונם, על חמשים, על שלשים, על עשרים ועל שלשה דונם. אחד מאחינו הגורזים המוקזים אמר לחתם על שמנה מאות דונם הוא ושלשת אחיו, שהיו כבר אכרים, בכרת הארע, שרוצים אחינו המזרחיים לסנות, היא בת חמשת אלפים דונם עומדת בקרבת ירושלים על דרך יפו וכה יש מעין מים חיים. מחיר כל דונם עשרים פרנה, שהוא פחות משלש פרושות כל אמה. (החרות).

הצלה. בכפר פשענדזעל סמוך לרודניק הלך יהודי לדלות מים מהכאר וכנו הקטן בן ב' שנים לפת אותו וחבקו. פתאם רפו ידי הילד ונפל אל הכאר העמוקה. האב חרד חרדה גדולה וקפץ אחריו. אחרי חצי שעה בא נוצרי לשאוב מים ושמע מול אנקה מן הכאר. בהשקיפו שמה ראה את היהודי טובע במים ככל קומתו ויחד על ראשו. הנוצרי מהר להוריד סלמות אל הכאר והציג את שניהם בעורם חיים. זאב שווארץ.

מיתה בכרס. ביום ג' שבעו זה התחוללה שואה בכפר לונצקא אצל סנדץ הישנה וברמים ורעמים הרעישו את האויר. ברם פגע בסוחר הירקות שמחה פאָרעם מפרושניצקא והמיתוהו כרגע. הוא הניח אשה וילדים. גם אנשים אחרים, שהיו סמוכים לו בבית המכון של לוסטיג, נבעתו מן הכרס, אבל הושבו לחיים. ש. האבער.

במו"מ לחברי כרעה מר ישראל כ"ץ לארוסי.
מתתיהו וויינרעב, קאנד. ארבוך. — בוטשאמש.
ברנשי גיל וחרה אביע במו"מ לאחותי
המאורשה למר אלימלך צוקער מרישא ומו"מ לאבותי.
חיים שארף.

לשנה טובה תכתבו!

קרבות ראש השנה יפות כגול אצל המדפוס
ש. ל. דייטשער בפארנרווע. פקודות מן המדינה נעשות
תיכף נגד דמי קדימה.

הנני מברך בחבה במו"מ את רעי מר אברהם
ווייס בנאדוי באראשניא לחתונת בנו.
יעקב אהרן ראבינער — מאראשוואשארעהלי.
ידידי מר יהושע סאפראן מזלמשוב! לארוסך
עם מ' חנה וואהל מדינויב הנני מברך מקרב ולב
עמך במו"מ. יעקב מייזעלש — זלאמשיב.
לחתונת רעי מר ישעיה שעכטער מסניאמין
עם מ' בילא קרוישהאמער מפעטשעניזין אני שולח לך
ברכה. חיים געלער — סניאמין.
מקרות לבי אברך במו"מ את רעי מר שלמה
אלימלך מרישא לארוס את מ' פייגא שארף
מפרמיסלא אלטר שמערן — רדומישל רבתי.

מקרב לבי אברך במו"מ את רעי הנכבד מר
ישעיה שבטר מסניאמין לחתונתו.
מרדכי מגיד הצעיר — סניאמין.
מו"מ לירידנו מר אהרן ברייטער מיארימשוב
לארוסו עם מ' רבקה שפיעלפאגעל מפרמישלאן.
משה אונגר, יצחק ליכטר — זאלקיעב.
חברה "ציון" מכרבת במו"מ את חברה הנכבד
מר ישראל כ"ץ לבאי כבוד האירוסין עם מ' מרים
כהן מפרובינא.
תודה רבה לכל קרובי, ידידי ואיהבי בעד
ברבתם, שהריצו אלינו ע"י "המצפה" מלגרמות
ומכתבים ולבל אלה שלקחו חבל בשמחה.
שמואל פראנק ורעיתי — ליטאוויסקא.

Bücher-Lieferung gegen Monatsraten!
Graetz, Gesch. d. Juden 13 Bde.
Meyers, Convers. Lexicon 20 "
Brockhaus " " 17 "
Spamers, Jll. Weltgesch. 11 "
Brehms Tierleben 11 "
Leizner, Literaturgesch. 4 "
Kaufm. Bibliothek 5 "
Weltall und Menschheit 5 "
Allgem. Naturkunde 10 "
Sämtliche Klassiker (illustr.)
Gediegene Belletristik "
Alles in neuesten Auflagen, prachvoll gebunden liefert gegen Monatsraten von K 5.— aufwärts:
A. WEISSMANN
Podgórze (Galizien).

Kaufm. Fern-Unterricht!
בוכהירונג (אללע מעטאדען), האנדעלסקארעספאנג-
דענק, דייטשע שפראכלעהרע, קויפמ. רעכנען, האנדעלס-
א ווכטעלרעכט, ווארענקונדע, געאגראפיע, שענשרייבען,
וועלטגעשיכטע, עספערענטאג-וועלטשפראכע,
סטענגאראפיע (אללע סיסטעמע) א.ו.ו. קאנן יערערמאנן
אונד אין קורצער צייט גרינדליך ערלערנען. — האנאראר
מאססיג. — כיי גלייכצייטיגער טיילנאמהע אן 4 לעהר-
עכערן.
Stenographie gratis
אנפראגען נור געגען רעטורקארטע. פראסעקטע גראמטיס.
פראקטעריעפ א 1.50 K פראנקא. ערפאלג גארנטירט!
Erstes commercielles Unterrichts-Institut.
Abteilung für briefl. Unterricht
A. WEISSMANN, Podgórze-Krakau H-E.

Erstes und Grösstes
Grammophonhaus
JOSEF WECHSLER
Engros & Endetail
LEMBERG, Spakstuska 2. KRAKAU, Grodgasse 71
גענעראלפערטערטער דער גראמאפאן אקציען-
געזעלשאפט מיט מארקע, שרייבענדער ענגעל-
ארעסטעס לאגער פאלישער, דייטשער, העברע-
אישער אונד יודישער פלאטען מיט מארקע, ענגעל,
20 000 פלאטען ערסטערטער קינסטלער
שמעטס אס לאגער!
רעפראטירטילע אונד ווערקשטעטע אים ארטען
בעסטע אומטוישבעדינגונגען. — פרייזקאמאלאגע
גראמטיס אונד פראנקא.

Newyorker Germania
LEBENSVERSICHERUNGSGESELLSCHAFT.
Versicherungsstand am Schlusse des Jahres 1905 . . . . . K. 539,686,228.—
Stand der Activa laut Bilanz Ende 1905 . . . . . „ 176,528,370.—
Einkünfte von Assekuranz Prämien und Zinsen 1905 . . . . . „ 30,748,986.—
Ueberschuss vom Jahresumsatz . . . . . K. 2,215,336.— } „ 13,934,003.—
Reserven v. früheren Jahren für Dividende „ 11,718,647.— }
Folgende **Vorteile** bietet die **Newyorker Germania** ihren Versicherten:
1) Sie gewährt die ersten Dividenden schon nach Ablauf des ersten Jahres; 2) die Polizzen behalten ihren Wert nach 3 Jahren der Ausstellung sogar wenn die Versicherten durch Selbstmord oder Duell starben, und auch in Fällen, in welchen der Antrag objectiv falsche Deklaration enthält; 3) Reisen um die ganze Erdkugel unterliegen keinen besonderen Prämien; 4) ebenso brauchen im Kriegsfall die zu den Waffen Berufenen keine besonderen Prämien zu zahlen; 5) nach 3-jähriger Versicherung kann der Versicherte bei Einstellung weiterer Entrichtung der Prämien, über die Polizze frei verfügen, gemäss der in der Polizze ersichtlichen Instruktion.
General-Agentur für Westgalizien
Sigmund Gleitzmann, Krakau
Jasnagasse 5.
Agenten unter günstigen Bedingungen gesucht.

להודיע באתי, כי יסדתי פה מארנאפאל **פבריקה חדשה**
של כל מיני **בשר מעושן**, היינו ווארשט, סאלאמי, ברוסט,
צינגען, שינקען וכו'. כל עבודת הפבריקה נעשה ע"י כח אלקטרי
בכל המכונות הדרושות לזה. ובעזרת הכל הוא על מהרה הכשרות,
כאשר יעידון ויגידון עלי הרב הנאון האב"ד רפה שליט"א עם בית
דינו. ורא הוא סהרואה:
עדה השורה הזאת ועד הגליון הלז, מאתנו בד"צ ח"מ על
הזעלכווארען-פאבריק מכל מיני בשר מעושן
שנהיסדה פה"ק, מאת הרבני הנגיד מו"ה שלמה פאדהארצער נ"י
הנודע לכל יודעיו ומבריו לאיש ישר ומחוקק בבשרות כאחד
משלומי אמוני ישראל, וגם האיש הנספח מאת בעל הפירמא לפקח
על ההלכות והנהגת הפאבריק, הוא מופלג בתורה רחיל חטאין
וירא ד' מרבים, ושניהם כאחד מדקדקים בחוט השערה, שיהיה
הכל נעשה בהכשר ויתרון, לבן באנו בזה להודיע בייער בת רבים
להוראים וחררים לדבר ד', משבו וקחו לבס משופרי דשופרי, ויאכלו
עגנים וישבעו אפילו המהדרין מן המהדרין בלי שום חשש ופקפוקי
ועזי בעה"ח יום ד' כ"ד אדר הרס"מ לפ"ק טרנאפאל.
הק' שמעזי באב"ד חופ"ק והגליל
הק' ישראל פרנס ראב"ד ומוצד"ק הנ"ל
הק' יהושיע העשיל באב"ד דומ"ץ דפה"ק
כל החרדים לה' ולהורתו ויאילו לקנות מירי מעשי הפבריקה
הזאה, אשר כל טועמיהם יפיקו רצון משוב מעמם וממקחם השוה
ומכשרוהם הבטוחה, גלאטט בשר. ויהי לבכם נכון ובטוח, כי
אשרהם באמונה.
שלמה פאדהארצער.
Salomon Podhorzer, Tarnopol.

דייטש-איזראעליטישער סינאגאגען פערבאנד
צו האמבורג.
כיי דעם דייטש-איזראעליטישען סינאגאגען-פערבאנד
צו האמבורג זאלל דיא דורך דאס אכלעבען אונווערעם אָבער
ראַכניערס נכ"ת ערלעדניגע
אָבערראַבבינערשטעללע
דעמנעכסט וויעדער בעזעמצט ווערדען.
נאך פאַרשידט דעם שטאַטוסס דעם דייטש-איזראעליטישען
סינאגאגען-פערבאנדעם מוסס דער אנצושטעללענדע
איינ גרינדליכער סעננער פאָן ש"ס אונד פוססים זיין
אונד דערען אינהאלט אַלס דיא אונפערבריקליכען
פרינציפיען זיינעם פרייזאמלעכענס אנערקענען, זאָוויא
דאס ראַכנינאָמס-דיפלאַם "התרת הוראה" פאָן מינרעם-
שמענס צוויי זאָלכען ראַכנינערן, די דען פאַרגענאָנמען
פרינציפיען ענטשפרעכען, ערלאַנגט האַבען.
בעווערבער, וועלכע אַסאָדעמישע בילדונג אונד בעדייטענדע
רעדנערנאָכע בעזיטצען מיססען, וואָללען איהרע מעלדונגען נעכסט
ציינסיסען ביז צום 10 סעפטעמבער א. צ. איינזענדען אן דען
פאַרשטאַנד דעם דייטש-איזר.
סינאגאגען-פערבאנדעם צו האַמבורג.
ביורא: סינאגאגע באַרנפלאַץ.

ל"ב מכתבי הוראה, הבולטים בקרבם חלק הגון מן הספרות בשיר ובפרוזה ואת כל הרקדוק מתחלתו ועד סופו עם חנוכים
רבים מאד בכתיבה, מאפשרים לכל אחד לסגל לו בזמן קצר את השפה העברית על בורה, לכתב ולדברי בה כשפת מולדת.
פירוספקט מפורט חנם.
מכתב לדונמא כתר אחר.
שכח וואלאקאווסקי, פאסטפאד נ"י 119, Krakau.

כה דהתרא עדיף!

כל החפץ לגלח הזקן בהתר ולא באסור יקנה ממני את אבק-הגלוח החדש
EXCELLENT
 בשמו כן הוא, טוב ויפה וריחו נעים ומועיל
 לגלוח הזקן ברנעים אחרים עצהו"ט.
 הורא דבר ה' יוצא בזה ידו חובה המקום
 וי"ח הבריות. מחיר תבה אחת כתר וחצי.
 שתי תבות שני כתרים וחצי. ע"י נאב-
 נאהמע לא ישולח בתובתי עתה.

MOSES KATZ

Jaffa, Palästina, Poste restante.
 לפנים היה מושבי בלנדון.

האטעל ורעסטוראציאן כשר
 כבעיב יהודים של

שלום אהרן ראזענטאל
 בלבוב, רחוב רזעזניצקא 13.
 מעלעפאן נו' 1314.

לאהנענדער ארטיקל

פערווענדבאר פיר היזיהאלט, קאנדיטאריען
 ליקאר-ערציגער עטצ. פיינסטער אונד ביל-
 ליגסטער ערוואטץ פיר וואניליע.
 ערציגט פאן דער Fahlberg Vanilin.
SACCHARIN-FABRIK A-G.
 vormals Fahlberg, List Co.
 הויפט-דעפאָ פיר אינ- אונד אויסלאנד:
Manó Markovits, Budapest,
 XII., Sip-ntcza 17.
 פערטרעטער געזוכט.

כשר גענוע שמאלץ
 געקאכטעס

אינד קוה-בוטטער טעגריך פרישע
 פערזענדעט
 Juda Zins, Husiatyn (Galiz.)
 פרייע אונד הכשרים מהרבנים הגאונים
 מברעזאן מפרעמיסלא ומסטרא שליט"א זענדע
 אויף פערלאנגען.

Cur- u. Tafeltrauben

פיינסטע עדעלסארטיגע, גראָססבעריג,
 זיס, טעגליך פריש פאָס שטאָק
 5 קג. 3 קראַנען.
L. ALTNEU, VERSECEZ 15 (Ungarn).

רוי עולם

על כל מיני כסתרים (מיסטעריען) בחברות
 מדעיות (בלמודי ח"ן או כתות דתיות)
 בהיות ומינות בקרב כל העמים מראשית
 ימות עולם עד היום. מאת ד"ר שלמה
 רובין. מחירו כתר אחד. אצל א. פויסמ
 בקראקא.

Wyd.: { **Naffali Hof.**
S. M. Lazer.
 Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.
 Drukarni S. L. Deuschera Podgórzni

וועלכע פריידע אונד וועלכען שטאלץ עמפפיינדעט
 דיא הויזפרויא ביים אנבליק איהרער בלאַנקען
 אפפעטיטליך ריינען קיכע! אונד וויא שנעלל איזט
 אלעס גערייניגט, דיא וועשע וויא דאס נאנצע הויז!
 איין צויכער דער בעהאגליכקייט אונד פריידע
 בעהערשט איהר היים, מיט

שיכטי זייפע

איזט דאס לייכט צו עררייכען!

כשרה זעלכווארען-פאבריק

A. Finkelstein, Lemberg, Goluchowskipl. 2

ליעפערט אלע סארטען זעלכווארען, בעסטע כשרה דעליקאטעס. די פאבריק איזט
 מיט דען מאדערנסטען בעהעלפען איינגעריכטעט, ווי עלעקטרישע קראפט א. ז. וו.
 אונד ערציגט נור פרימא-ווארע
 בהכשר הרה"ג ר' משה באב"ד האב"ד פה.

מאטיעס-פאסט-הערינגע

איך אָפּדערערע

נייע פאסט-קאלע צירקא 30 שטיק א 4 כר. פראנא יעדע
 שטאציאן.

1/4 טאנגע 22 כראנען, 1/8 טאנגע 12 כראנען אב כראנא.

Leopold Bertel, Krakau.

ביי פערלאנג פרייזקוראנט גראטיס.

כשרה רעסטוראציאן אונד האטעל

אימפעריאל

אין סטריא

דעם דוד האבער וויז א וויז דעם באהגהאף איזט ניי איינגעריכטעט
 נאך ערפארדערניס דער צייט מיט אלעם קאמפארט, זויכער, נעט, מיט
 אלע בעקוועמליכקייטען.

בעסטעס איינקהרהויז פיר יודישע סוחרים און רייזענדע.

בילדיגע פרייזע.

בילדיגע פרייזע.

זעהר ניצל'יך און פראקטיש

די בעריהטע בעוועהרטע

טשאלענט עפען

זאלען אין קיין שום יודישע פאמיליע נישט
 פעהלען. ערשטע אין דער וועלט, אויס מאסיווען
 שלאָסערבעלך, גאראנטירט 20 יאהר האלטבאר,
 איינגעפיהרט ביי הונדערטער ווגנים וצריקים,
 מיט א ביסל האלצקיהלען בעהייצט האלטען
 זיי היץ ביי מוש"ק, מיט פערשלוס. האב
 טווענדער דאנקשרייבען. פרייז: 1 אָפען פאר 4
 טעפּ פּער 3 ליטער, 2 פאר בשר, 2 פאר חלב
 (סעפעראטע אכטילונגען) 11 קראַנען; דעטא
 פּער 4 ליטער 12 קר.; 1 אָפען פאר 6 טעפּ
 פּער 2 1/2 ליטער, 2 פאר חלב, 4 פאר בשר
 12 קר., דעטא פּער 3 ליטער 13 קר. פּער 3 1/2
 ליטער 15 קר., פּער 4 ליטער 18 קר. — צו
 יעדען אָפען א געדוקטע געברויכסאנצייגע. —
 געגען אנגאבע, רעסט פּער פּאָסטאנאחהמע.

fos. Perlberger, Oefen-Fabrikant
Myslenice, (Galizien).

ISIDOR KRIEGER

Friedland bei Mistek (Mähren)
 פּערזענדעט פּוהרמאנס- אונד פּיאקער-
 פייטשען אויס פרימא קערן-לעדער גע-
 שניטטען צו ביליגסטען פרייזען. פּערזאנד
 פּער נאכנאהמע.

חות יא"ר

בו נקצו דרושים ובאורים על פסוקי תנ"ך
 ודרשות חז"ל בדרך מוסר ומליצה יגם
 דברי אגדה לכל שבתות השנה, למועדים
 ולרגלים ולפרקי אבות ודרשות יפות
 לנשואין והספדים. מאת הרה"ג הר"ש
 הסהולל הנודע מו"ה יוסף אלעזר ראָזענ-
 פּעלד האבד"ק גאלנאוין סחר ס' עטרת
 צבי. הספר מכיל שי' דפים גדולים מרובעים
 בדפוס יפה מאד. — מחירו 5 כתרם. —
 להשיגו אצל המחבר:

Ober-Rabbiner Josef Rosenfeld
Galgócz, Ungarn.

יואל וויינרעב, לעמבערג, קראקויערנאסע נומר 32, עקע שטעלעצקאנאסע נומר 2

עמפפיעהלט זייז גרעסטעס

שפעציעל פיר אויסשטייער איינהייפע איינגעריכטעטעס מאגאזין פאן גייהייטען אין שניטט, זיידעך, ווארלשטאפּע, מאדע-ווארען.